

OECONOMUS
GAZDASÁGKUTATÓ
ALAPÍTVÁNY

OECONOMUS ELEMZÉSEK

Kelet és nyugat határa: a török gazdaság a májusi választások tükrében

Május 14-én választásokat tartanak Törökországban. Mind az elnök személyéről, mind a parlament összetételéről szavaznak a törökök, így a 20 éve az ország élén álló Recep Tayyip Erdoğan és kormányzó pártja, az AKP egyaránt megmérettetik a választásokon. A választások kimenetelére több gazdasági, bel- és külpolitikai tényező hatással lehet: magas infláció, csökkenő életszínvonal, gyengülő líraárfolyam, orosz-ukrán háború, februári földrengések és a katasztrófhelyzet kezelése.

A törökországi választások tükrében vizsgáljuk meg jelen tanulmányunkban a török gazdaság múltbeli és jelenlegi teljesítményét, helyzetét és kilátásait.

2023. ÁPRILIS

Kelet és nyugat határa: a török gazdaság a májusi választások tükrében

Erdélyi Dóra

Éles küzdelem várható a május 14-i törökországi elnöki és parlamenti választásokon, ahol Recep Tayyip Erdoğan török elnök és kormányzó pártja, az AKP száll ringbe hat ellenzéki párt összefogásával szemben, akik jelöltje az elnöki posztra Kemal Kılıçdaroğlu. Az ország gazdasági állapota, teljesítménye és jövője fontos szempont lehet a szavazásokkor.

Mi jellemezte a török gazdaságot az elmúlt bő 20 évben? Milyen gazdasági és történelmi múlttal, tapasztalatokkal néz szembe Törökország a jelen kihívásaival: a magas inflációval, a romló életszínvonallal, a líra dollárral szembeni árfolyamának gyengülésével, a földrengések társadalmi, politikai és gazdasági hatásaival? Megtalálható a külső gazdasági egyensúly az országban? Hogyan alakulnak a török-magyar gazdasági kapcsolatok? Egyéb témák mellett e kérdésekre is keressük a válaszokat tanulmányunkban.

Törökország a világban

Törökország területe alapján **36. legnagyobb a világ országai között** (Grönlandot is beleszámítva 37-dik). Területének kis része Európában, nagyobb része Ázsiában található, geostratégiai szempontból fontos ország.

Az ország **népessége 2021-ben megközelítette a 85 millió főt és folyamatosan emelkedik**. A népesség növekedési üteme ugyanakkor lassul, a teljes termékenységi arányszám, vagyis hogy egy nő élete során hány gyermeket szül átlagosan, a Világbank adatai szerint az 1960-as 6,4-ről 2020-ra 1,9-re mérséklődött. Az ország lakosságának túlnyomó része török, a legjelentősebb kisebbség a kurdoké, míg élnek az ország területén grúzok, cserkeszek, azeriek, szírek, arabok, görögök, örmények.

Törökország 1952 óta a NATO tagja, az OECD (1961) és a G-20 (1999) alapító tagja. Az Európai Unióval kötött **török vámunió 1995** óta van hatályban, és az 1963. évi **ankarai megállapodáson** és annak kiegészítő jegyzőkönyvén (1970)

alapul. Az ország célul tűzte ki az EU-hoz való csatlakozást, többszöri elutasítást követően a csatlakozási tárgyalások 2005 óta folynak.

Elnöki és parlamenti választások Törökországban

Május 14-én tartják Törökországban az elnöki és a parlamenti választást. Recep Tayyip Erdoğan török elnök immáron 20 éve áll az ország élén: 2003 és 2014 között Törökország miniszterelnöke, 2014. augusztus 28-tól pedig az ország köztársasági elnöke. Pártja az Igazság és Fejlődés Pártja (törökül Adalet ve Kalkınma Partisi, AKP), velük szemben hat ellenzéki párt fogott össze az idej választásokra a Nemzet Szövetsége név alatt, jelöltjük Kemal Kılıçdaroğlu lesz a jelenlegi vezető ellen.

A választások során éles küzdelem bontakozhat ki a legfrissebb felmérések szerint, az eredményeket a török gazdasági, inflációs és árfolyam-helyzet, ill. az orosz-ukrán háború, továbbá a februári törökországi földrengések is jelentősen befolyásolják. A [közvéleménykutatások](#) (pl. [Aksoy](#), [MAK](#), [AR-G](#)) április közepén az ellenzéki jelölt előnyéről szóltak, ugyanakkor [elemzések](#) szerint Erdoğannak van egy körülbelül 30%-os, nagyon stabil szavazótábor, így még egyáltalán nem dőlt el a választások kimenetele.

2017-ben volt egy alkotmánymódosítás Törökországban, mely megeremtette az elnöki rendszer alapját; egy kifejezetten erős elnöki hatalommal. Eszerint a mindenkori török köztársasági elnök nevezi ki a minisztereket, kormánytagokat, az alelnökeket, akik az ő irányába tartoznak felelősséggel, illetve az elnök rendeletekkel is kormányozhat. Ennek ismeretében érdemes vizsgálni a lehetséges választási kimenetek hatásait.

1. Amennyiben Erdoğan nyeri meg az elnökválasztást, pártja, az AKP pedig a parlamenti választást, az erős elnöki hatalom és gazdaságirányítás továbbra is fennmaradna.
2. Amennyiben Erdoğan marad hatalmon a választásokat követően, de pártja, az AKP a parlamentben kisebbségbe kerül, a 2017-es alkotmánymódosítás miatt továbbra is Erdoğané lesz a meghatározó hatalom. Így több belpolitikai harcra érdemes számítani e kimenetel esetében, de alapvetően nem változna az ország gazdaságpolitikai irányítása.

3. Amennyiben az ellenzéki jelölt, Kılıçdaroğlu nyer, és az ellenzéki összefogás kerül többségbe a parlamentbe, politikai és gazdasági fordulat [várható](#) (pl. monetáris szigorítás), illetve elképzelhető rövid távon jelentős belpolitikai bizonytalanság a 20 éves irányvonal megváltozása miatt.
Az ellenzéki szövetség közös programjának legfontosabb pontja szerint visszaállítanák az ország parlamentáris berendezkedését a jelenlegi végrehajtó elnöki rendszer helyett, így már Kılıçdaroğlu kezében sem összpontosulna a legtöbb hatalom.
4. Utolsóként előfordulhat az a kombináció is, hogy Kılıçdaroğlu nyer az elnökválasztáson, de a parlamenti többséget Erdoğan pártja, az AKP nyeri meg. Ebben az esetben Kılıçdaroğlu kezében jelentős hatalom összpontosulna az elnöki rendszer miatt, változásokat vezethet be, ugyanakkor megnehezítheti helyzetét az AKP-többségű parlament.

A februári földrengések hatásai

[Február](#) 6-án erős földrengések ráztak meg 11 dél- és délkelet-törökországi tartományt, majd több utóregést is megélt az ország. A [földrengéssel](#) érintett területeken az ország több mint 85 milliós népességéből mintegy 13,5 millióan éltek, akik közül a földrengések több mint [52](#) ezer ember életét oltották ki. Az anyagi károk felmérése még tart, becslések állnak még csak rendelkezésre ennek kapcsán. **Az ENSZ Fejlesztési Programjának (UNDP) törökországi irodavezetőjének március eleji bejelentése szerint a [százmilliárd](#) dollárt (35,45 ezer milliárd forint) is meghaladják a törökországi földrengéskárok** (a [2021](#)-es török GDP 12,2%-a). Az [S&P](#) is megerősítette ezt, számításai szerint az újjáépítéshez a török GDP 12%-át kitevő belső és külső finanszírozásra lesz szükség.

A februári földrengés hatóköre. Kép forrása: Shutterstock.

Ezen tényezők mellett több szempontból is befolyásolják a földrengések a májusi választásokat. A földrengés kezelése miatt több kritika is érte a kormányt Törökországban, ugyanakkor a [romeltakarítás](#) jól halad, konténervárosokat építenek, és minden károsult kapott kb. 200 ezer forintnak megfelelő lírát. Az [érintett](#) tartományokban a szavazások fizikai megszervezése továbbá komoly feladatot ró a szervezőkre, mivel legkevesebb kétfélmillióan az ország más részeibe települtek át, a helyben maradtak esetében pedig hiányos az infrastruktúra.

Március végén [bejelentették](#), hogy a nagy török bankok devizaalapot hoznak létre az ország újjáépítésére. Például az [Akbank](#) szociális hitellel váltja fel korábbi fenntarthatósági célokhoz kötött hitelét, és a bevételből a katasztrófaelhárítást finanszírozzák.

A török gazdaság helyzetképe

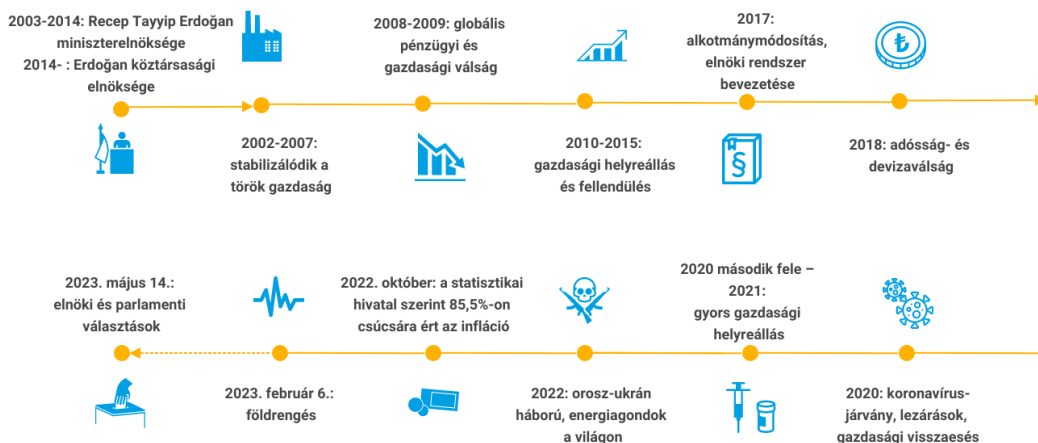
A gazdaság szerkezetét tekintve az ipar aránya 32%-ot, a szolgáltatásoké 61%-ot, míg a mezőgazdaságé 7%-ot tett ki [2017-ben](#). **Az ország GDP-je 2022-ben az IMF adatai alapján 905,5 milliárd dollárt tett ki, mely a világgazdaság 0,9%-át adta és ezzel a 19. legnagyobb gazdaság volt a világon (IMF-rangsor)**. Azonban amennyiben az egy főre jutó GDP-t tekintjük (vásárlóerő-paritáson, tehát összehasonlítható áron), akkor a török gazdaság az 52. helyen állt a világrangsorban 39 300 dollár egy főre jutó

GDP-jével. Összehasonlításként az USA-ban az érték 2022-ben közel 76 350 dollár, Magyarországon 42 000 dollár volt az IMF becslései szerint.

Gazdasági növekedés alakulása

A török gazdaság legfontosabb állomásai az elmúlt 20 évben

@Oeconomus
Szerző: Erdélyi Dóra

1. számú ábra: az elmúlt bő 20 év legfontosabb állomásai a török gazdaságban.

Az elmúlt bő 20 év gazdaságtörténetének vizsgálatát [2001](#)-ben érdemes kezdeni. **2001-ben a török gazdaság megingott, pénzügyi válság időszakát élte**, több bank is csődbe ment, a GDP pedig éves szinten 5,9%-kal esett vissza. **2002-től állt stabil növekedési pályára a török gazdaság**, 2002-2007 között átlagosan 7,2%-kal bővült a GDP. A 2008-as globális pénzügyi és gazdasági válság hatására 2008-ban stagnált (0,7%-os növekedés), 2009-ben visszaesett a török GDP (-4,8%), azonban nagyon gyorsan talpra állt ezt követően, és 2010-2015 között 7,3%-kal bővült a gazdaság átlagosan.

A GDP alakulása Törökországban az előző évhez képest

Forrás: Török Statisztikai Hivatal • @Oeconomus. Szerző: Erdélyi Dóra

2. számú ábra: hullámzó gazdasági teljesítményt mutatott Törökország az elmúlt 20 évben, de összességében egy erős növekedési szakaszt tudhat maga mögött.

Forrás: török Nemzeti Statisztikai Hivatal.

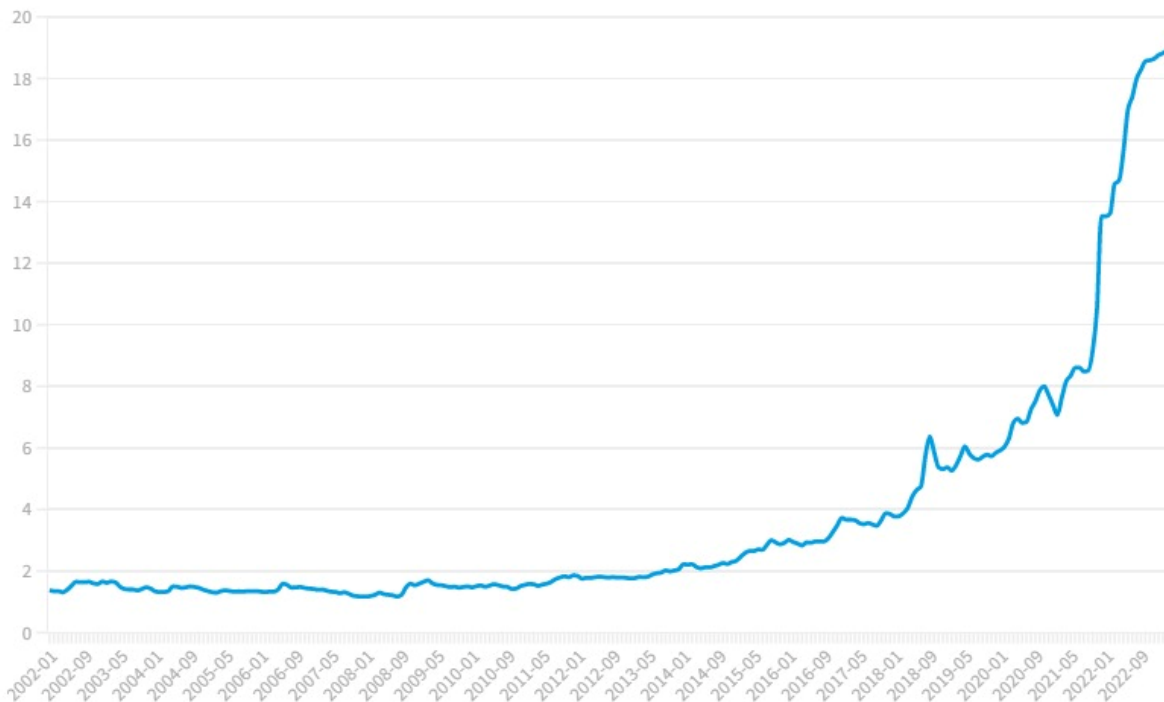
2002-2003 egyrészt azért vízváltó a török gazdaságban, mivel ekkor került hatalomra Erdoğan és pártja, másrészt elkezdődött egy olyan korszak az ország gazdaságában, amikor jelentős mennyiségű külföldi tőke áramlott be, mivel ezekben az években az egész világ gazdaságát dollár- és tőkebőség jellemezte. 2003 és 2020 között 225 milliárd amerikai dollár értékű FDI érkezett az országba, jelenleg több mint 73.000 külföldi cég működik Törökországban (Szigethy-Ambrus, [2023](#)).

Másrészt nőtt az országban a hitelezés, ezzel együtt pedig az eladósodottság is vállalati és lakossági szinten egyaránt. A gazdasági növekedés motorjának az építőipar számított. E szektor kiemelt helyzete mögött több ok húzódott meg: egyrészt könnyen és gyorsan lehet belőle profithoz jutni, másrészt a GDP-t és a foglalkoztatást is jelentősen lehet vele pörgetni, így állami ösztönzést is kapott a szektor (pl. autópályák, hidak, repterek építése). Ezt segítette elő a líra kedvező árfolyama is, mely a külföldi deviza bősége, vagyis a valutabeáramlás miatt sokáig erős tudott maradni,

így olcsóbb volt finanszírozni a fogyasztási és az ipar számára szükséges importot egyaránt, gyors gazdasági növekedést biztosítva.

A líra dollárral szembeni árfolyamának alakulása 2002-2023 között

Forrás: Török Nemzeti Bank • @Oeconomus. Szerző: Erdélyi Dóra

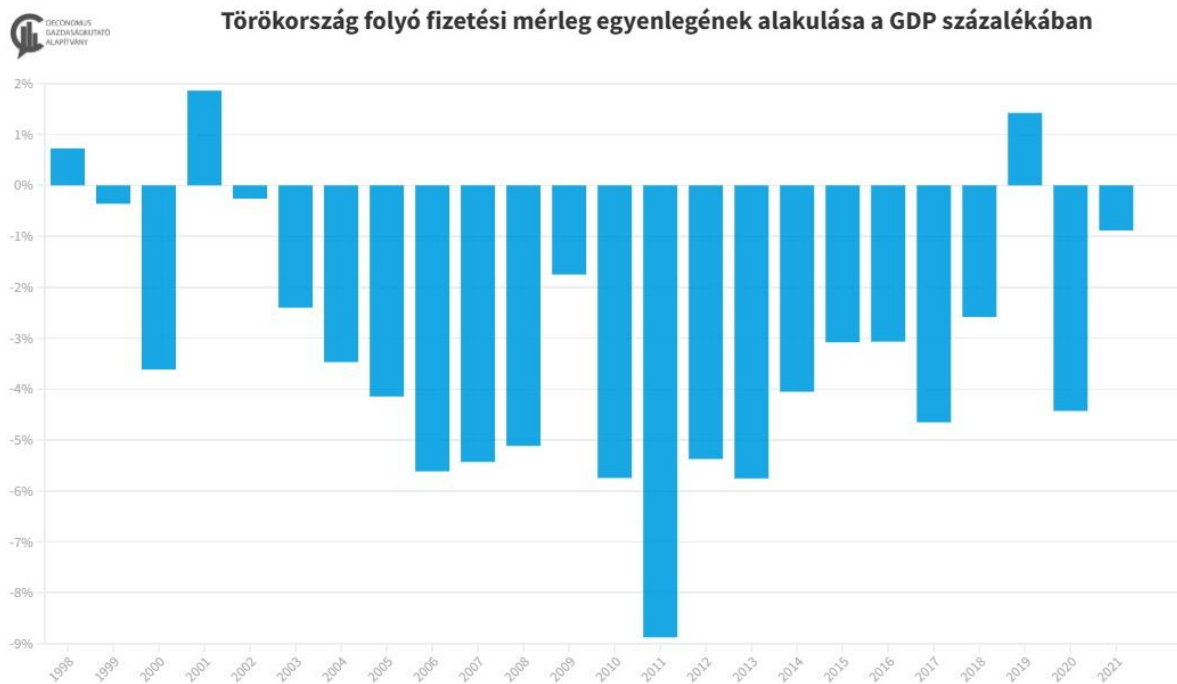
3. számú ábra: a török líra dollárral szembeni árfolyama 2002-2013 között viszonylagos stabilitást mutatott. Forrás: Török Nemzeti Bank.

2015 után fokozatosan lassabb növekedésre kapcsolt a török gazdaság, egyre inkább kitűnt a magas külső tartozás és importfüggőség, illetve a világgazdaságban is egyre kevesebb pénz maradt. 2016-2019 között átlagosan 3,7%-ra lassult a gazdasági növekedés Törökországban.

A belső és külső egyensúlytalanságokból adódó problémák 2018-ban kerültek felszínre. Erősen alapozott a török gazdaság az építőiparra, melyet az olcsó külföldi hitel és kormányzati ösztönzések tápláltak, azonban egy idő után jelentősen megnőtt az eladatlan ingatlanok száma, lejtmenetbe került a szektor. Megmaradt azonban a fizetési mérleg és kereskedelmi mérleg jelentős hiánya, vagyis több áru áramlott be az országba, mint amennyit kivittek a törökök. A megemelkedett külső adósságot fizetnie kellett az országnak, mégpedig dollárban (kisebb részt euróban). Továbbá adósság-

és valutaválság bontakozott ki az országban. Az államháztartást szigorú keretek között tartották Törökországban (kötségvetési hiány 2011-2017 között a GDP arányában 0,7-2,4% között mozgott, és az államadósság is 40% alatt járt az említett években GDP-arányosan, [IMF-adatok](#)). Ugyanakkor a privát szektor adóssága jelentősen megnőtt: 2002-ben a magánszektor GDP-arányos adóssága 14,1% volt, mely 2016-ra elérte a 70%-ot ([Bloomberg](#) adatok).

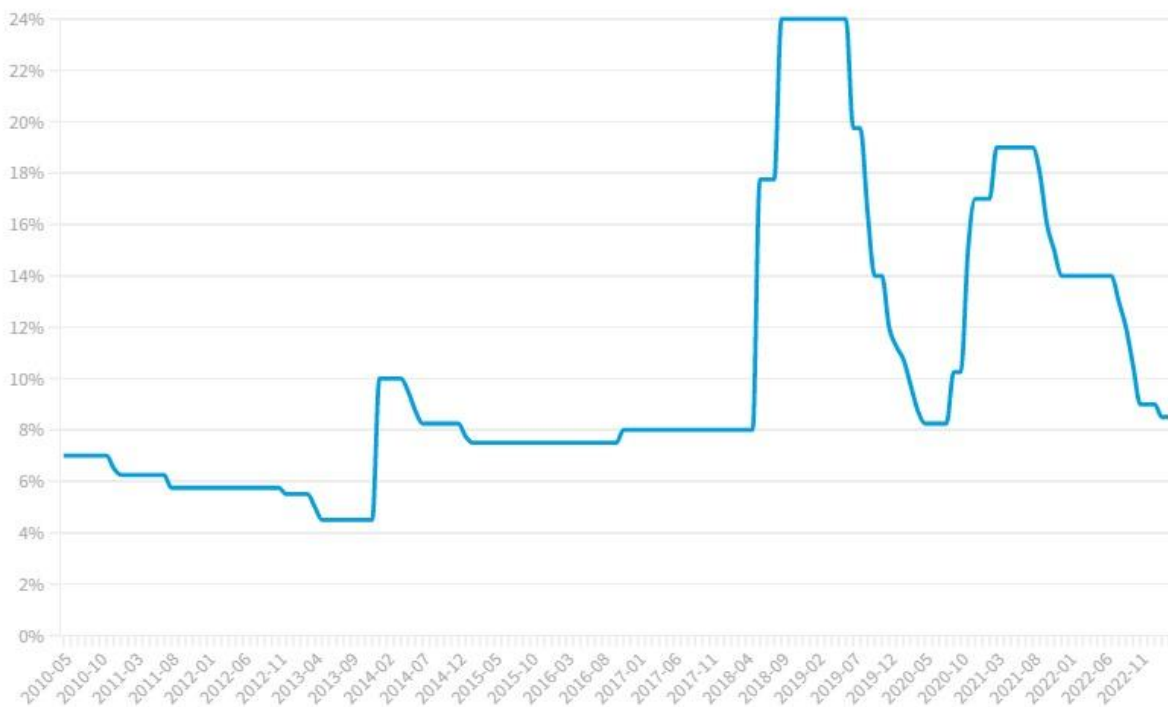
Forrás: IMF World Economic Outlook adatbázis, 2023. április • @Oeconomus. Szerző: Erdélyi Dóra

4. számú ábra: jelentős hiányok halmozódtak fel Törökország folyó fizetési mérlegében. Forrás: IMF WEO.

A líra sem maradt már erős szinten, ahogy az ország sérülékenysége egyre inkább napvilágra került, ill. egyéb, gazdaságon kívüli körülmények is gyengítették az árfolyamot (pl. szír polgárháború az ország szomszédjában, puccskísérlet Erdoğan ellen, [USA-szankciók](#)). A líra gyengülése emelte az adósságszolgálatot, amit a külföldi hitelek után kellett fizetni, drágította a jelentős importot, így pedig költséginflációt okozott. Ez azt jelenti, hogy a török vállalatok drágábban jutottak hozzá a szükséges külföldi import-alapanyagokhoz, mely beépült az áruk és szolgáltatások áraiba. [Végül](#) jegybanki kamatemelés állította meg a líra további jelentős gyengülését, a tőke kiáramlását az országból, mely kamatemelés azonban visszavetette a gazdasági aktivitást, mivel magas kamat mellett kevesebben vesznek fel hitelt.

Az irányadó jegybanki kamat alakulása Törökországban

Forrás: Török Nemzeti Bank • @Oeconomus. Szerző: Erdélyi Dóra

5. számú ábra: jegybanki kamatemelés állította meg a líra gyengülését 2018-ban.

Forrás: Török Nemzeti Bank.

[2018 második felében](#) technikai recesszióba csúszott a török gazdaság, mivel egymást követő két negyedévben is zsugorodott az ország GDP-je (negyedév/negyedév alapon). Ehhez a fogyasztás, a beruházások csökkenése járult hozzá, ágazatok közül jelentősen megérezte a feldolgozóipar és építőipar a beszakadást. A külső egyensúlyi mutatók azonban javultak idővel a gazdasági alkalmazkodás végett, csökkent a folyó fizetési mérleg hiánya: a líra leértékelődése segítette az exportot és visszafogta az importot, mivel csökkent a belső fogyasztási kereslet az árak emelkedése miatt. Továbbá élénk maradt a turizmus, mely szintén segítette a gazdaságot talpra állni. 2019-ben ezzel együtt is stagnálás közeli teljesítményt nyújtott a török gazdaság az áthúzó hatások következtében (0,8%-os GDP-bővülés éves átlagban).

2020 a koronavírus-járványról, a korlátozásokról, lezárásokról szolt szerte a világon, melyből Törökország sem maradhatott ki. A második negyedévben jelentősen zuhant a GDP (-10% év/év alapon), de **utána gyors kilábalást mutatott fel**, éves átlagban 2019-hez képest 1,9%-kal nőtt a török gazdaság 2020-ban. A

kilábalást elősegítette az országban a gyors monetáris lazítás (kamatcsökkentések, állampapír-vásárlások) és hitelnyújtás az állami tulajdonú bankok által. Az [állami](#) tulajdonú bankok jelenleg a teljes bankrendszer eszközeinek 45%-át teszik ki. További egyéb lépésekkel együtt (szabályozói változások, állami hitelgaranciák stb.) a járvány gazdasági hatásait tompító intézkedések a GDP 10%-át tették ki, miközben a közvetlen fiskális támogatások alacsony szinten maradtak (GDP 2%-a). [Mindezek](#) hatására a belső kereslet hamar helyreállt a korlátozások feloldását követően, melyet a fogyasztás és a beruházások fellendülése vezetett. 2020 harmadik negyedében a GDP már a járvány előtti szintek felett járt Törökországban.

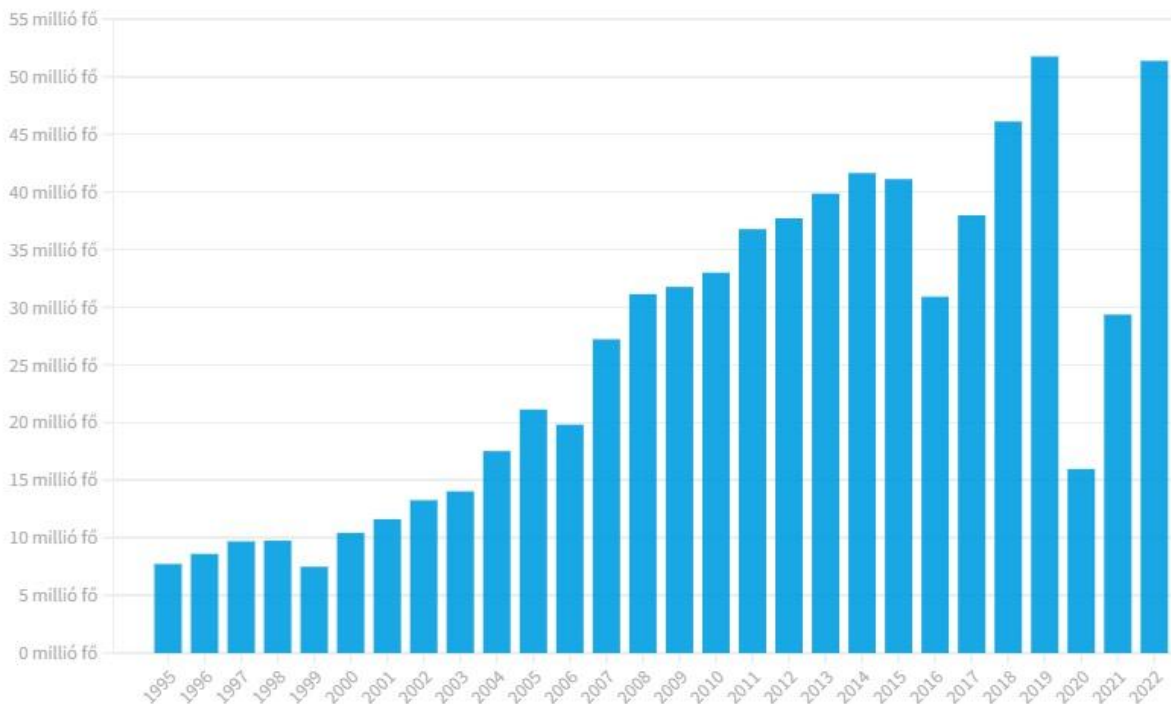
2021-et további gazdasági helyreállítás jellemezte, a GDP éves átlagban 11,4%-kal nőtt az országban. 2022-re lassult a növekedés üteme, illetve az orosz-ukrán háború miatti globális feszültségek, bizonytalanságok, negatív gazdasági hatások is rányomták a bélyeget az aktivitásra, de ezzel együtt is **5,6%-kal nőtt a GDP 2021-ről 2022-re.** A tavalyi év második felében kezdett fékezni a török gazdaság a belföldi és külföldi kereslet lassulásával párhuzamosan. [Ennek](#) oka részben az ország fő külkereskedelmi partnereinél tapasztalt vásárlási korrekció, mely az orosz-ukrán háború következménye. Ez pedig negatívan hatott az ország exportjára.

Turizmus szerepe Törökországban

A 2020-as és 2021-es koronavírus-világjárvány jelentős hatással volt az évtizedek óta feltartóztathatatlanul növekvő turisztikai ágazatra világszerte. Az utazási korlátozások, lezárások hatalmas visszaesést okoztak mind a látogatók, mind a bevételek számában, illetve a foglalkoztatásban is. Így a járvány súlyosan érintette Törökország szektorát is. **2019-ben még közel 52 millió turistát regisztráltak az országban, mely 2020-ra 16 millió látogatóra zuhant vissza.** 2021-ben már elkezdődött a szektorban is az élénkülés, de még jóval elmaradt a látogatottság a 2019-es szintjéről (közel [30 millió](#) fő). Hasonlóan a turisztikai [bevételek](#) is jelentősen visszaestek a járvány hatására: a 2019-es rekord 41,313 milliárd dollárról 13,6 milliárd dollárra 2020-ban.

Turizmus Törökországban: látogatók számának alakulása

Forrás: UNWTO, Török Nemzeti Statisztikai Hivatal • @Oeconomus. Szerző: Erdélyi Dóra

6. számú ábra: a koronavírus-járvány miatti beszakadás után fokozatosan tért magához a turizmus Törökországban. Forrás: UNWTO.

2022-ben folytatódott a turizmus élénkülése Törökországban, a szezon különösen erős volt: a 2021-es 30 milliós turistaszámot több mint 51 millió látogató követte. A turizmusból származó bevételek 53%-kal, 2021-es 30,2 milliárd dollárról **46,3 milliárd** dollárra nőttek 2022-re (a 2022-es **GDP** 5,1%-a). A **legtöbb** külföldi látogató Európából érkezett Törökországba (64%) 2021-ben. Továbbá közel 1,5 millióan **dolgoztak** 2021-ben az ágazatban (teljes foglalkoztatotti létszám 5%-a), míg 2019-es csúcán közel 1,7 millió foglalkoztatott volt az ágazatban.

Törökország az orosz turisták számára az egyik kevés elérhető úti cél, mivel közvetlen repülőjáratokkal rendelkezik, és az orosz Nemzeti Fizetési Kártyarendszer, vagyis az ún. **Mir-kártyák** keretében digitális **fizetésre** is volt lehetőség 2022-ben. Továbbá az ország nyitva maradt előttük, miközben a nyugati országok repülési korlátozást **rendeltek** el Oroszországgal szemben az ukrajnai háború miatt. **A turizmust segítette a líra gyengülése is, mely olcsóbbá tette a külföldiek részére a nyaralást az országban.** Viszont fordítva is igaz, hogy a külföldi turisták azzal, hogy

Törökországban nyaralnak és lírára váltják át a külföldi devizákat, **erősítik a líra árfolyamát** (vagy épp segítenek abban, hogy ne gyengüljön jelentős mértékben az árfolyam), illetve **növelik az ország devizatartalékait**, és a **folyó fizetési mérleg hiányát is mérséklik** a szolgáltatásexporton keresztül. Ugyanakkor negatív tendenciákat is fel lehetett fedezni a szektorban 2022-ben, mivel **a belföldi turizmust a magas infláció nagymértékben sújtotta**. E témákat (líra árfolyama, infláció, folyó fizetési mérleg és devizatartalékok) a későbbi fejezetekben részletesen is bemutatjuk.

Líra árfolyama

Ahogy arról korábban írtunk, **a líra dollárral szembeni árfolyama a 2000-es évek elején kedvező szinteken járt, a helyi deviza sokáig erős tudott maradni a külföldi devizabőség következtében**. 2002 elejétől 2013 közepéig 2 líránál kevesebbet kellett adni egy dollárért. Ezt követően ahogy a gazdasági egyensúlytalanságok kezdtek a felszínre kerülni, ideértve a magas külső adósságot, melyet finanszíroznia kellett az országnak, a líra is elindult a gyengülés útján. Egyéb politikai tényezők is a líra gyengülése irányába hatottak (pl. szír polgárháború az ország szomszédjában, puccskísérlet Erdoğan ellen, [USA-szankciók](#)).

2018-ban ugrott jelentősebbet a líra árfolyama, amikor devizaválság is kibontakozott az országban. Ekkor már a török líra dollárral szembeni árfolyama 6 felett járt (több mint háromszorosa a 2013-ig látott szinteknek). Jelentős alapkamat-emeléssel állította meg a jegybank a további árfolyam-leértékelődést.

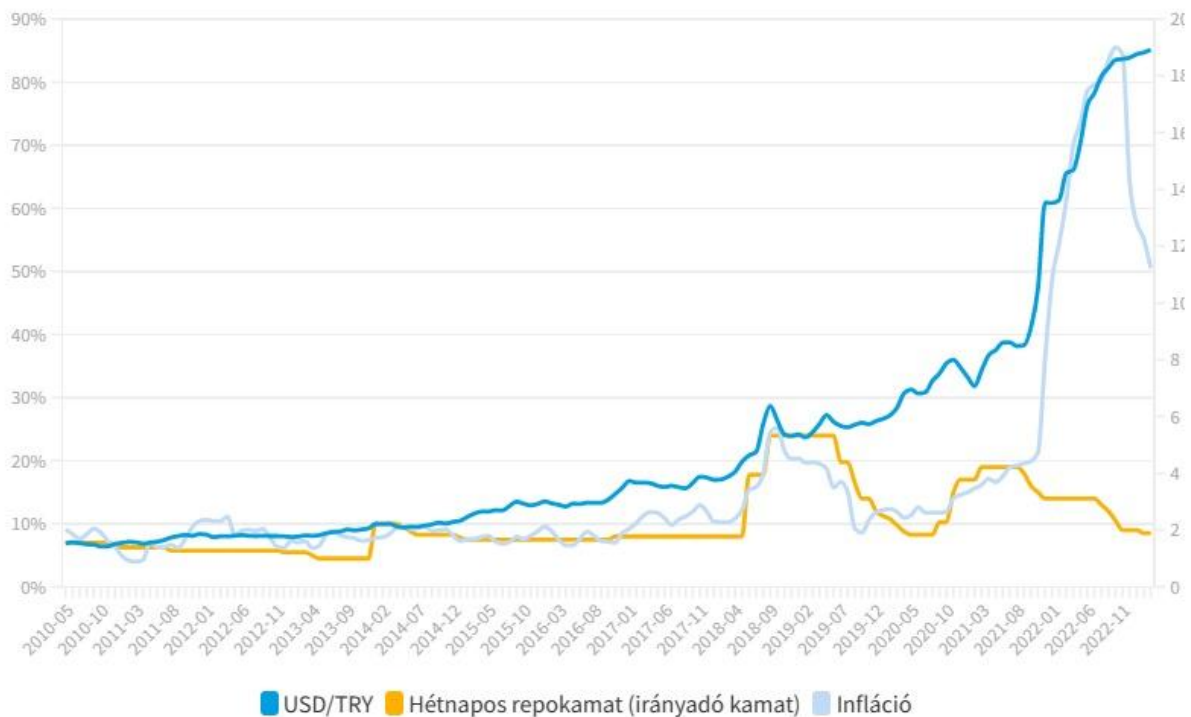
Újabb gyengülési hullám következett be 2020-ban a koronavírus-járvány hatására: a januári 5,92 líráról novemberre 8 líráig emelkedett az USD/TRY-árfolyam. A járvány miatt kialakult bizonytalan helyzetben a nemzetközi befektetők a biztonságos eszközöket részesítették előnyben, így elsősorban az amerikai dollárt. Ennek következtében a feltörekvő piacokon nőttek a kockázati felárak, a helyi devizák gyengültek, köztük a líra is: 2020 végére elérte a 8-as szintet az árfolyam. A nemzetközi hatások mellett belső tényezők is hozzájárultak a líra gyengüléséhez: jegybanki kamatcsökkentés a gazdaság élénkítése céljából, a turizmus járvány miatti leállása, kilátásba helyezett EU-szankciók¹, devizatartalékok csökkenése (részben a

¹ A konfliktus forrása az volt, hogy Törökország a kelet-mediterrán régióban szeretett volna olajat és földgázt kitermelni, mely területek fennhatósága vitatott Görögország és Törökország között.

lira esésének megakadályozására). A líra esését kormányzatilag is igyekeztek megállítani – a devizatartalékok felhasználása mellett –, vámokat és adókat vetettek ki az importkereslet fékezése érdekében, illetve a nemzeti bankok külföldi bankokkal szembeni kapcsolatait is korlátozták (deviza-csere ügyeleteknél).

A líra árfolyamának, az irányadó jegybanki kamatnak és az inflációnak az alakulása Törökországban

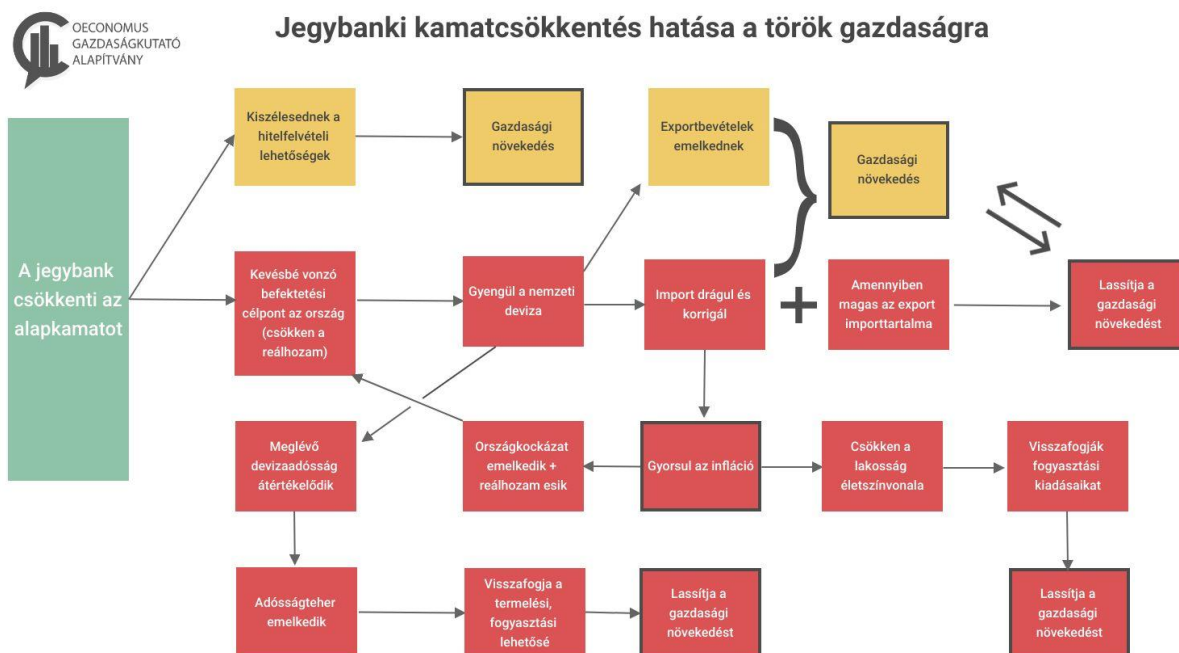
Forrás: Török Nemzeti Bank • @Oeconomus. Szerző: Erdélyi Dóra

7. számú ábra: a magas infláció ellenére jelenleg csökken az irányadó kamatszint Törökországban, mely egyik oka a líra gyengülésének a dollárral szemben. Forrás: Török Nemzeti Bank.

2021 végén jött a következő gyengülési hullám a líránál, mely mögött a hitelfelvételi lehetőségeket, így a gazdasági növekedést támogatni kívánó jegybanki alapkamat-csökkentés állt. **2022-ben sem állt meg a líra gyengülése**: míg 2021 elején 1 dollárért 7,4 lírát kellett adni, 2023 márciusában átlagosan 18,9 lírát. 2022-ben az orosz-ukrán háború, annak közelsége, és a hatására kialakult globális gazdasági problémák, bizonytalanság növekedése lökte egyre magasabbra a lírát a dollárral szemben. **A líra tavalyi gyengüléséhez az alapkamat folyamatos csökkentése is hozzájárult**: 19%-ról egészen 8,5%-ig csökkentette a török jegybank az alapkamatot (egyhetes repo kamata), miközben az infláció két számjegyű tartományban állt, folyamatosan

gyorsult és a statisztikai adatközlés szerint csúcsán, 2022 októberében [85,5%-on](#) állt. A gazdasági növekedést támogató, de ezáltal az árfolyam gyengülése és az infláció gyorsulása irányába ható kamatcsökkentések a jegybanki hitelességet gyengítik, ill. csökkent a líra iránti bizalom is a nemzetközi befektetők körében.

A nemzeti valuta gyengébb árfolyama támogatja az exportot és visszafogja az importot, ezáltal javulhatnak az adott ország külső egyensúlyi mutatói, erősödhet a gazdaság. Ugyanakkor figyelembe kell venni az export importtartalmát, mivel, ha ez magas szintet ér el, a teljes előbb bemutatott hatást visszafogja (Törökország esetében magas az export importtartalma). **Továbbá az árfolyam gyengülése miatti magas importárak átgyűrűznek a fogyasztói árakba, gyorsítják az inflációt, mellyel a fogyasztók rosszul járnak, csökken az életszínvonal. Mindezekon túl drágulnak a devizahitelek** a nemzeti deviza leértékelődésével, mely a lakossági és vállalati szektorra (devizahitel-kitettség nagyságától függően) egyaránt nyomást gyakorol. E folyamatokat mutatja be a következő folyamatábra:

A líra jelentős gyengülése (értékvesztése) miatt ún. dollarizáció is elindult az országban, mely azt jelenti, hogy egyre inkább a dollárt használják az országban a líra helyett. A lakossági betétek [35%-a](#) volt csak lírában 2022 elején, a nagyobb rész külföldi devizában vagy aranyban (utóbbinak kulturális oka van). A lírabetéteknél is az [árfolyamgaranciás](#) betétek népszerűsége volt magas. Ugyanakkor [2021 végétől](#) a török jegybank lépéseket tett a lírabetétek növekedése érdekében számos

szabályozási lépésen keresztül. 2022 végére a lírabetétek aránya a teljes betétállományban [46%-ra nőtt](#), de még ezzel is nagyobb arányban vannak a devizabetétek. A jegybank [célja](#), hogy legalább a betétek fele lírában legyen. E cél elérésével azonban az árfolyamkockázat a háztartások és a vállalatok mérlegéből az államháztartásba kerül át a lírabetétek után vállalt állami garanciák miatt (az [S&P számításai](#) szerint a betétesek devizakiesés miatti kártalanításának minimális költsége körülbelül 100 milliárd líra, azaz a GDP 0,8%-a lesz).

A magas dollarizációt mutatja továbbá Törökországban, hogy a lakásárak sok helyen dollárban vannak megadva, továbbá egy [helyi](#) közgazdász professzor beszámolója alapján a török lakosok már dollárban számolják az árakat a mindennapokban is. Ennek [oka](#) egyrészt, hogy a török import dolláralapú, illetve az energiaforrások is dollár alapúak.

Történelmi hagyománya is van a dollárnak Törökországban: az 1990-es években is gazdasági nehézségek időszakát élték, akkor is nagyon jelentős volt a dollarizáció. „Akkoriban az emberek, amikor a hó elején megkapták a fizetésüket, egyből dollárra váltották, majd a napok előrehaladtával fokozatosan váltották azt be lírára” ([Kerekes, 2022](#)).

Infláció

Törökországban a jegybanki közép távú inflációs cél 5%, melyet nem sikerült az elmúlt évtizedekben teljesíteni, ráadásul nagy kilengések is jellemezték a török inflációt. Egészen 2018 elejéig 10% alatt mozgott az infláció az országban, ugyan többször átlépve a két számjegyű tartományba, de mindig visszakorrigált. 2018-ban a líra jelentősebb gyengülése kilengette az inflációt is, 25%-ig gyorsult az áremelkedés üteme, majd jegybanki beavatkozásra korrigált az infláció 10%-hoz.

Azonban nem sokáig nyugodhatott a török lakosság, hogy normalizálódtak az árak, 2020 végétől először kisebb ütemben, majd 2021 végétől dinamikusán lóttak ki a fogyasztói árak. Emögött globális és belföldi okok is álltak. Elsősorban globálisan a kereslet-kínálatban lévő egyensúlytalanságok mozgatták az inflációt a koronavírus-járványból való gazdasági helyreállítás következményeként, mely – ahogy arról korábbi fejezetben írtunk – sokkal dinamikusabb volt Törökországban. Ezt követte az orosz-ukrán háború kitörése, az energia- és élelmiszerárak jelentős globális

megugrása. Azonban mindenekelőtt jelentősen hozzájárult az infláció gyorsulásához a jegybanki kamatcsökkentés nyomán kialakult árfolyamgyengülés (ennek mechanizmusát az előző fejezetben ismertettük). **2022 októberében érhetett csúcsára a török infláció 85,5%-on.** 2023 [márciusában](#) 50,51%-ig lassult, míg az élelmiszerárak közel 70%-os emelkedést mutattak éves szinten.

Kérdéseket vet fel azonban a hivatalos inflációs adatközlés megbízhatósága, mivel a mindennapi életben tapasztalható áremelkedéssel [nincsenek összhangban](#). Emiatt a közgazdászok, szakszervezetek, intézmények alternatív számításokat végeznek a török inflációra vonatkozóan. Az Isztambuli Kereskedelmi Kamara is számít inflációs mutatókat, ahol üzletemberek által látott számokra támaszkodó inflációs adatokat használnak. Míg a hivatalos adatközlés szerint idén márciusban 50,5%-on állt az infláció Törökországban, addig a kereskedelmi kamara [számításai](#) szerint 73% környékén mozgott.

Az árak drasztikus megugrása visszaveti a lakosság keresetének értékét, fogyasztási lehetőségeit és ezáltal az életszínvonalukat. A Török Szakszervezetek Szövetségének (Türk-İş) [adatai](#) szerint Törökországban a szegénységi küszöb tavaly decemberben 26 481 lírára emelkedett, ami majdnem ötszöröse volt az akkori minimálbérnek (5500 líra). 2021 decemberében ez az összeg még 13 348 líra volt.

A szegénységi küszöb azt a pénzösszeget mutatja, amely egy négytagú család számára elegendő, az egészséges táplálkozáshoz szükséges, valamint az olyan alapvető szükségletekre fordított kiadásokat is magában foglalja, mint a ruházat, a lakbér, az áram, a víz, a közlekedés, az oktatás és az egészségügy. Tehát az infláció jelentős emelkedése miatt két minimálbért kereső szülő együttes fizetésével sem érte el egy átlagos török család a szegénységi küszöböt.

Ennek enyhítése érdekében **2023-tól jelentősen megemelték a minimálbért, a korábbi 5500 líráról [8506,8 lírára](#).** Törökországban a magánszektorban a munkavállalók 21,8%-a nem jut hozzá a minimálbérhez egy [2021-es közlés](#) szerint, a minimálbért vagy annál kevesebbet keresők aránya 44% volt, továbbá 69%-uknak volt a jövedelme a minimálbér körül.

Előretekintve a török infláció [lassulhat](#) az OECD várakozásai szerint, de éves átlagban sem várható, hogy 40% alá kerül. A lassulás elsősorban technikai tényezőkől fakad (ún. bázishatás), mivel a gyenge líra, a magas termelői árak és a

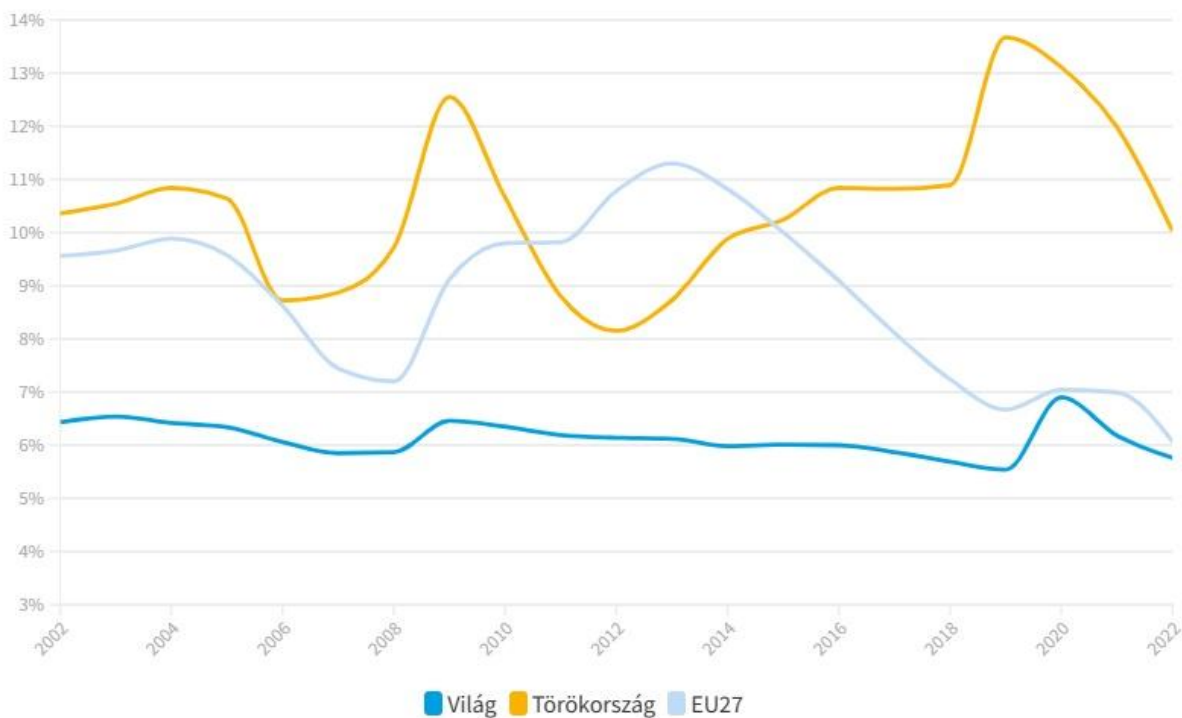
béremelések továbbra is hajtják az inflációt. Még inkább [lassíthatja](#) az infláció normalizálódását a földrengések utáni kormányzati [élénkítés](#): 100 milliárd lírát (kb. 5,3 milliárd dollárt) különítettek el erre a célra, mely serkentően hat a belső gazdaságra, az újjáépítési munkálatok az építőipari keresleten keresztül emelik az árakat.

Munkaerőpiac

Törökországban általánosságban a munkanélküliség nemzetközi összehasonlításban magas szinteken jár. Míg [Törökországban](#) éves szinten a munkanélküliségi ráta 10% körül mozgott átlagosan 2002-2022 között, addig világszinten 6% körül, míg az Európai Unióban 8-9% körül.

A munkanélküliségi ráta alakulása Törökországban, az EU-ban és a világon

Forrás: ILOSTAT • @Oeconomus. Szerző: Erdélyi Dóra

8. számú ábra: 10% körül és e szint felett mozgott a munkanélküliségi ráta Törökországban az elmúlt években. Forrás: ILOSTAT.

Míg a világtátlagnál minden évben – a vizsgált 20 év során – magasabb szinten járt a munkanélküliségi ráta, addig az EU átlagában mért éves munkanélküliségi rátával összevetve volt négy év (2011-2014), míg a török munkanélküliségi ráta kedvezőbb szinten mozgott, mint az EU-é. Emögött az húzódott meg, hogy a török gazdaság viszonylag gyorsan kilábalta a 2008-as globális pénzügyi válság lejtmenetéből és 2010-ben már ismét nőtt a GDP, addig az EU-ban – azon belül elsősorban az eurózónában – a 2010-es évek elején elhúzódó gazdasági válság (adósságválság) több éves gazdasági pangást hozott magával. 2013-tól azonban Törökországban is elkezdett nőni a munkanélküliségi ráta, mely 2019-2020-ban csúcsosodott ki (éves átlagban 13,7% 2019-ben). Ezt követően a koronavírus-járványból való gazdasági kilábalással párhuzamosan a munkanélküliségi ráta is mérséklődésnek indult, 2022-ben 10%-on állt éves átlagban, majd 2023 [januárjára 10% alá](#) csökkent. Azonban ezzel együtt is a legmagasabb munkanélküliséggel rendelkező országok között állt Törökország az [OECD](#)-tagok között.

A török munkaerőpiacnak több sajátossága van, melyek némelyikében az elmúlt években történt előrelépés: a nők és fiatalok alacsony foglalkoztatottsága, kedvező nyugdíjazási feltételek, bevándorlók jelentette kihívások, magas arányú informális foglalkoztatás, gyenge szociális háló.

A nők foglalkoztatási rátája az [ILOSTAT](#) adatai szerint a 15-64 éves korosztályon belül a 2010-es 26,2%-ról 2018-ra 32,9%-ra emelkedett, de ezzel együtt is nemzetközi összevetésben igen alacsonynak számít (pl. az [EU](#)-ban 2021-ben 63,4% volt). Ráadásul a koronavírus-járvány hatására visszaesett a nők foglalkoztatottsága, 2021-ben 31,7%-on állt a ráta. A háttérben kulturális okok (nők háztartásban betöltött kiemelkedő szerepe, magas [termékenységi](#) ráta) mellett a magas informális foglalkoztatás is állhatott, ill. a kivándorlás is.

A nők foglalkoztatottságához hasonlóan alakult a **fiatal korosztály** (15-24 évesek) munkaerőpiaci részvétele: az [ILOSTAT](#) adatai alapján 2010-ben a korosztály 30%-a, 2021-ben 32,2%-a volt foglalkoztatott. Tehát e csoport tekintetében is látható javuló tendencia.

[2022 végén](#) Erdoğan bejelentette, hogy **eltörlik a nyugdíjba vonuláshoz szükséges minimális életkort** (nők esetében 58, férfiak esetében 60 év). Ezt követően [minden](#) munkavállaló bármely életkorban nyugdíjba mehet, és társadalombiztosítási

ellátásban részesülhet, amennyiben legalább 5000 nap fizetett járulékfizetési időszaka van, ill. legalább 20 év biztosított szolgálati ideje a nők és 25 év a férfiak esetében. Ez a változás több mint 2 millió munkavállaló számára tette lehetővé, hogy azonnal nyugdíjba vonuljon.

A török migrációs hivatal (Presidency of Migration Management) [adatai](#) szerint a törökországi tartózkodási engedéllyel rendelkező külföldiek száma 2023 áprilisának elején 1,3 millió fő volt, akiknek 67%-a rövid időre szóló engedéllyel, 12%-uk pedig tanulói engedéllyel rendelkezett. A tartózkodási engedéllyel rendelkező külföldiek többsége Oroszországból, Irakból, Türkmenisztánból, Szíriából és Iránból származott. A szír polgárháború menekültjei [ideiglenes](#) védelmi státuszban részesülnek ([számuk](#) 2022-ben 3,5 millió fő volt). Ennek keretében ingyenesen férnek hozzá az egészségügyhöz és az oktatáshoz. [Hivatalos](#) török adatok szerint 2019. március végéig 31 ezren kaptak munkaengedélyt. Látható, hogy **igen alacsony a bevándorlók munkaerőpiaci integrálódása, mely kihívás elé állítja a török gazdaságot és társadalmat egyaránt.**

Az [informális](#) foglalkoztatás (pl. nem bejelentett dolgozók, alacsonyabb bejelentett bérek) az egyik legnagyobb probléma a legtöbb fejlődő országban, így **Törökországban is**. Az informális foglalkoztatás káros következménye nemcsak a termelékenység és a gazdasági növekedés csökkenése, hanem a munkavállalók és családjaik szociális védőhálójának hiánya is. A török jegybank 2021-es [tanulmányában](#) járta körül a témát, melyben bemutatták, hogy a nem regisztrált foglalkoztatás elterjedtebb a kevésbé képzett, fiatal és női munkavállalók, valamint a kisvállalkozások és a mezőgazdasági, ill. építőipari tevékenységet folytató cégek körében. Az adatokat tekintve, a csökkenő tendencia ellenére a foglalkoztatottak jelentős része még mindig társadalombiztosítás nélkül dolgozik Törökországban: az informálisan foglalkoztatottak aránya a [teljes foglalkoztatottsághoz](#) viszonyítva a 2004-es 50%-ról 2018-ra 33,4%-ra csökkent, de még így is magas arányt képvisel (pl. Magyarország 2018: 6,3%, Németország 2021: 3,8%, [ILOSTAT](#)-adatok). 2021-ben az ILOSTAT adatai szerint a foglalkoztatottak 30%-a nem volt bejelentve Törökországban, a nőké ennél magasabb arányt képviselt (37,4%), a férfiaké alacsonyabbat (26,4%).

Egyensúlytalanságok, kockázatok

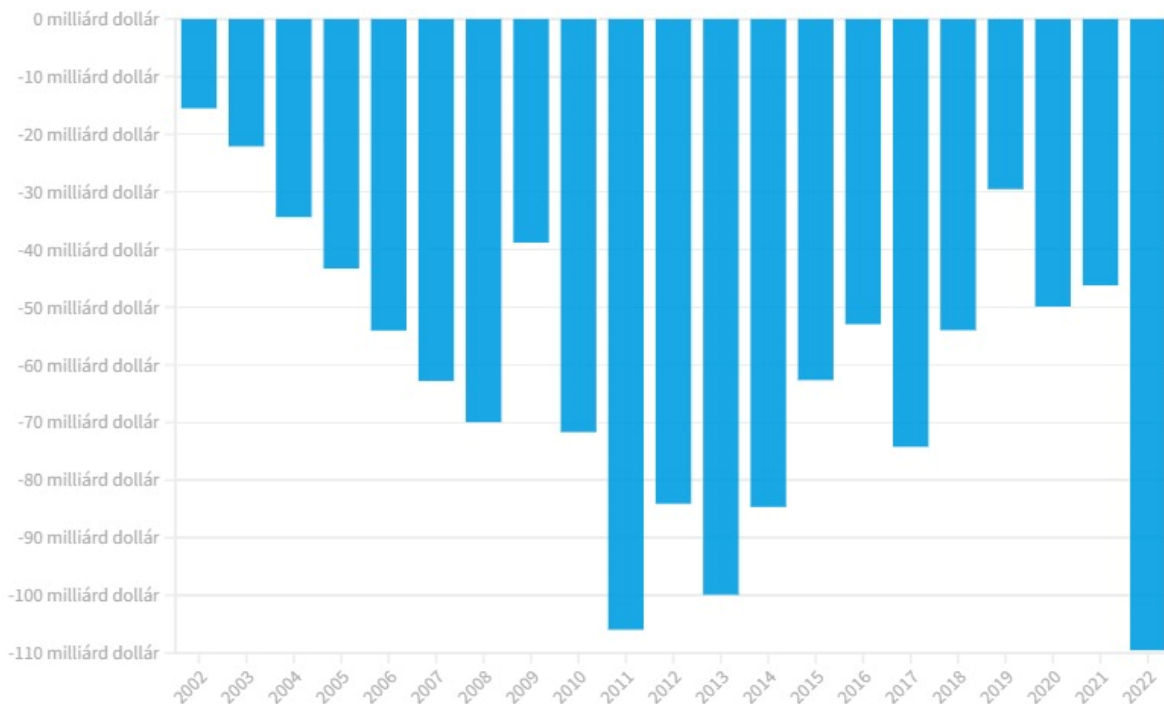
Törökország jelentősen kitett a külső sokkoknak, a magas külső finanszírozási szükséglet továbbra is nagyfokú sebezhetőséget jelent az ország számára. A globális befektetői hangulat és pénzügyi feltételek (pl. amerikai Fed kamatpályájának) alakulása mind hatást gyakorolhat az ország gazdaságára, külső és belső egyensúlyi helyzetére, elsősorban a líra dollárral szembeni árfolyamának változásán keresztül.

Külkereskedelmi és folyó fizetési mérleg

Törökország külkereskedelmi mérlege folyamatosan deficitet mutat, vagyis többet importál az ország, mint amennyit az exportja kitesz. Az [UNCTAD](#) (United Nations Conference on Trade and Development) adatbázisa alapján a legnagyobb értékű külkereskedelmi mérleghiányt 2011-ben láthattuk Törökországban (106 milliárd dollár), majd az elmúlt 10 évben fokozatosan csökkent az ország mérleghiánya, mely 2021-ben 46 milliárd dollárt tett ki. **2022-ben a török statisztikai hivatal [adatai](#) szerint a hiány 109,5 milliárd dollárra nőtt az import jelentős emelkedése miatt. Mindezek mögött több ok is meghúzódik, egyebek mellett **a török gazdaság jelentős [importfüggősége](#) (fogyasztás, ipar és így az export szempontjából egyaránt), a török líra árfolyamának gyengülése, ill. az energiamport költségeinek drasztikus emelkedése** (a török energiaszektorról a következő részben olvashatnak). 2022-ben Németország volt a fő célországa a török exportnak 21,14 milliárd dollárral, míg Oroszország volt a fő importforrás 58,9 milliárd dollárral.**

Törökország külkereskedelmi mérleg egyenlegének alakulása (milliárd dollár)

Forrás: UNCTAD, Török Nemzeti Statisztikai Hivatal • @Oeconomus. Szerző: Erdélyi Dóra

9. számú ábra: jelentősen megnőtt 2022-ben Törökország külkereskedelmi mérlegének hiánya. Forrás: UNCTAD, Török Nemzeti Statisztikai Hivatal.

A folyó fizetési mérlegre áttérve kiemelendő, hogy az energiatétel és a nem monetáris arany nélkül többletet mutat. Kihívást jelent azonban az S&P [elemzése](#) szerint, hogy a török export energaintenzitása továbbra is magas, és a török GDP teljes energaintenzitása közel sem csökkent olyan gyorsan, mint az uniós átlag. Mint minden külső hiány, Törökország folyó fizetési mérlege is külső finanszírozást igényel, amelynek nagy részét a közelmúltig külföldről felvett hitelekkel fedezték. 2022-re azt várta az S&P, hogy a magasabb energiaárak 40 milliárd dollárra, azaz a GDP mintegy 5,5%-ára növelhették a folyó fizetési mérleg egész éves hiányát, mely hiány utoljára ilyen magas szinten 2013-ban volt (-5,8%).

Több sikeres török vállalat is jelen van a nemzetközi piacon, egyebek mellett az Ülker (élelmiszeripari cég) és a Yatas Bedding (bútorok). A nemzetközi kereskedelemben aktív török cégek egyre inkább aktívak a Közel-Keleten és [Afrikában](#), mely utóbbi kiemelt célterület a külkereskedelmi kapcsolatok dinamizálása érdekében.

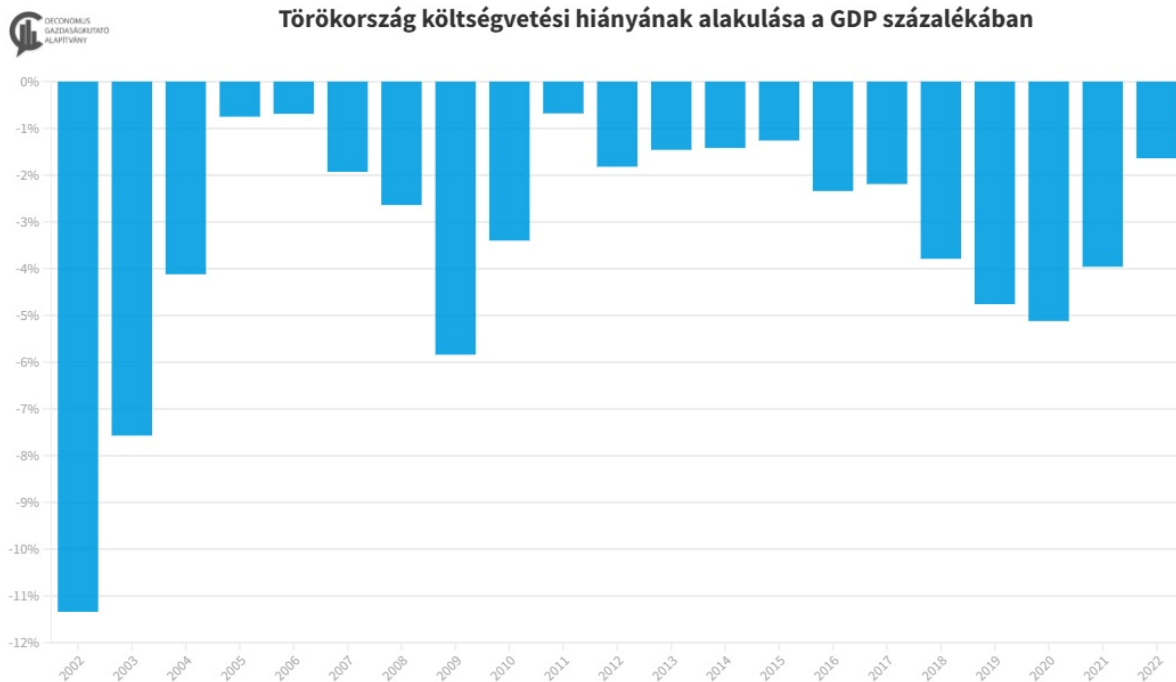
Energiaszektor

Érdeemes a folyó fizetési mérlegnél, illetve az elmúlt év nemzetközi „energiapánikjának” fényében megvizsgálni Törökország energiahelyzetét. **A török energiaágazat jelentős tároló-, csővezeték- és cseppfolyósított földgázkapacitással rendelkezik.** Ennek következtében a teljes energiahiány kockázata alacsonynak tűnik. Ez a látszólagos ellátási rugalmasság azonban nem teszi védetté a török gazdaságot a nemzetközi energiaárakkal szemben, mivel **a török gazdaság függ a kőolaj- és földgázimporttól, amely a teljes bruttó energiaellátás háromnegyedét adja** (1990-ben ez az arány még 50% volt).

Az energiaszektorhoz és az állami költségvetéshez egyaránt kapcsolódik a Botas állami vállalat, amely a törökországi földgázfogyasztás 95%-át importálja. A vállalat belföldön és külföldön is kölcsönöket vett fel az elmúlt években, hogy finanszírozni tudja a háztartások, ill. a kisvállalkozások által fizetett összeg és az import tényleges költségei közötti különbséget. **Az államkincstár 2021-ben és 2022-ben a központi költségvetésből a GDP mintegy 1%-át utalta el a Botasnak, hogy részben ellensúlyozza ezeket a veszteségeket.** Továbbá a Botas közelmúltbeli devizahitel-felvételeinek nagy része a nemzetközi bankoktól **kincstári garanciával rendelkezik**, újabb terhet róva a török költségvetésre. Emellett az állami tulajdonú vállalatoknak – köztük a Botasnak – a devizaadósságai a gyengülő valutával párhuzamosan nőttek, miközben az államnak további tőketámogatást kellett nyújtania néhány állami tulajdonú vállalatnak.

Államháztartás helyzete

A Botas esete átvezet az államháztartás helyzetének vizsgálatára. **A 2000-es évek elejére helyreállt a költségvetési fegyelem, 2005-2008 között 3% alatt járt a költségvetési hiány**, 2009-ben is csak a globális pénzügyi válság ingatta meg az államháztartást (GDP-arányos hiány 5,8%-ra ugrott). 2011-től egészen 2017-ig ismét fegyelmezett költségvetést láthattunk 3% alatti hiánnyal. 2018-tól kezdett romlani az államháztartási helyzet Törökországban a devizaválsággal párhuzamosan.

Forrás: IMF World Economic Outlook adatbázis, 2023. április • @Oeconomus. Szerző: Erdélyi Dóra

10. számú ábra: több éven keresztül fiskális fegyelem jellemezte a török költségvetést, majd a koronavírus-járvány miatt megugrott annak hiánya.

Forrás: IMF WEO.

2020-ra – a koronavírus-járvány hatására is – 5% fölé nőtt a hiány, mivel mind a kormányzati kiadási, mind a bevételi oldalt (kisebb mértékben) érintette a járványkezelés, korlátozások, lezárások időszaka. A gazdasági helyzetet gyors monetáris lépésekkel (alapkamat-csökkentéssel) és hitelbővítéssel igyekeztek tompítani az országban, valamint széles körű likviditástámogatásra támaszkodtak, a **közvetlen fiskális támogatások alacsony szinten maradtak** (GDP 2%-a), nemzetközi összevetésben is. Ez utóbbi egészségügyi kiadásokat, valamint háztartásoknak, vállalatoknak és munkavállalóknak nyújtott támogatásokat foglalt magába (pl. hitelgaranciák, támogatások az alacsony jövedelmű háztartásoknak, a Hitelgarancia Alap keretének megduplázása és kiterjesztése a háztartásokra).

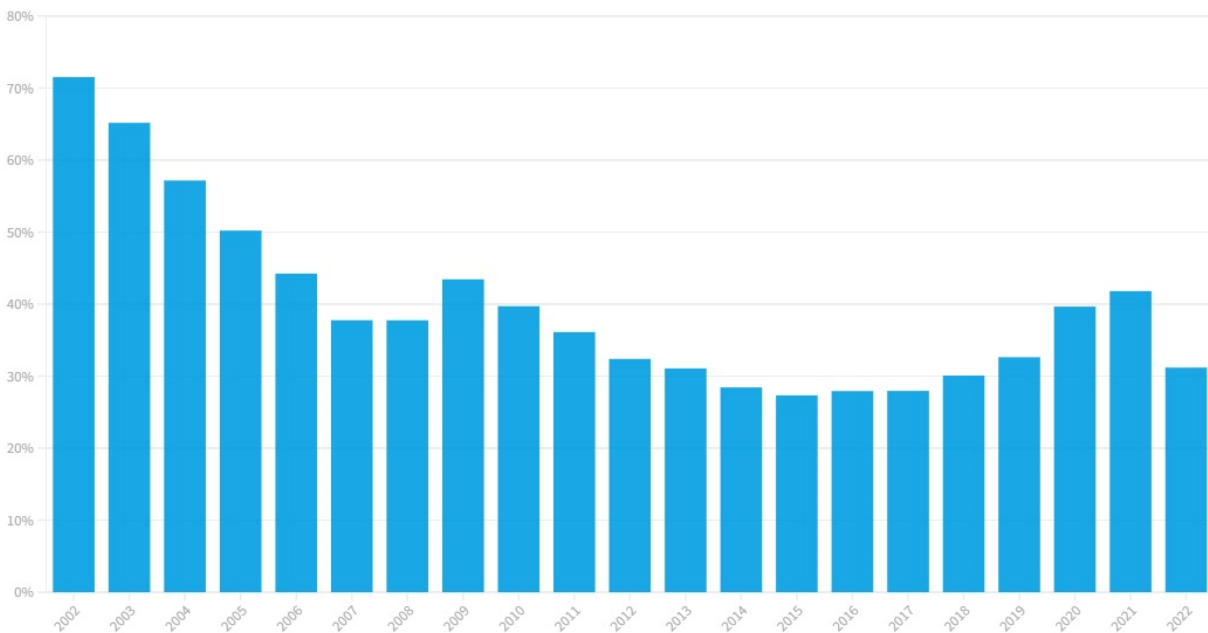
Az orosz-ukrán háború és nemzetközi energiakrízis, ahogy korábbi fejezetben arról szó volt, **érzékenyen érintette Törökországot** is az importon, a folyó fizetési mérlegen és a líra gyengülésén keresztül, a háború fizikai közelségét nem is említve mint fontos geopolitikai tényezőt. Ennek ellenére javulni tudott 2022-ben a GDP-arányos költségvetési hiány (-1,6%).

Folytatódtak 2023-ban is az állami garanciavállalások, elsősorban a Botas nemzetközi devizahiteleire, valamint a háztartások és vállalatok devizabetéteire vonatkozóan. Az IMF [várakozása](#) szerint 2023-ban 6,5%-ra pattanhat fel a GDP-arányos hiány, mely 2024-ben 5,7% lehet.

Törökország GDP-hez viszonyított államadósságának alakulása

Forrás: IMF World Economic Outlook adatbázis, 2023. április • @Oeconomus. Szerző: Erdélyi Dóra

11. számú ábra: 2022-re ismét 40% alá került Törökország államadósság-rátája.

Forrás: IMF WEO.

Továbbá az államadósság egyre inkább dollárban áll fenn (az S&P [adatai](#) szerint **68%-a**, duplája a 2018-as szintnek), melyet a líra gyengülése negatívan érint. Az államadósság a GDP-arányában nemzetközi összevetésben is alacsony szinteken járt az elmúlt évtizedekben, 2010-2020 között 27-40% között alakult. 2021-ben ugyan 40% fölé pattant, de az IMF [előrejelzése](#) szerint 2022-2026 között ismét 40% alatt járhat.

A február 6-i és azt követő földrengéssorozat mind a romeltakarítás, mind az újjáépítés, ill. a károsultak támogatása révén érinti az állami költségvetést. [Februárban](#) Erdoğan bejelentette, hogy a károsult családoknak 10 ezer líra értékben nyújtanak anyagi támogatást (ez körülbelül 192 ezer forintnak felelt meg), az [elhunytak](#) hozzátartozóinak első körben 100 ezer líra (mintegy 1,9 millió forint) anyagi segítséget adnak.

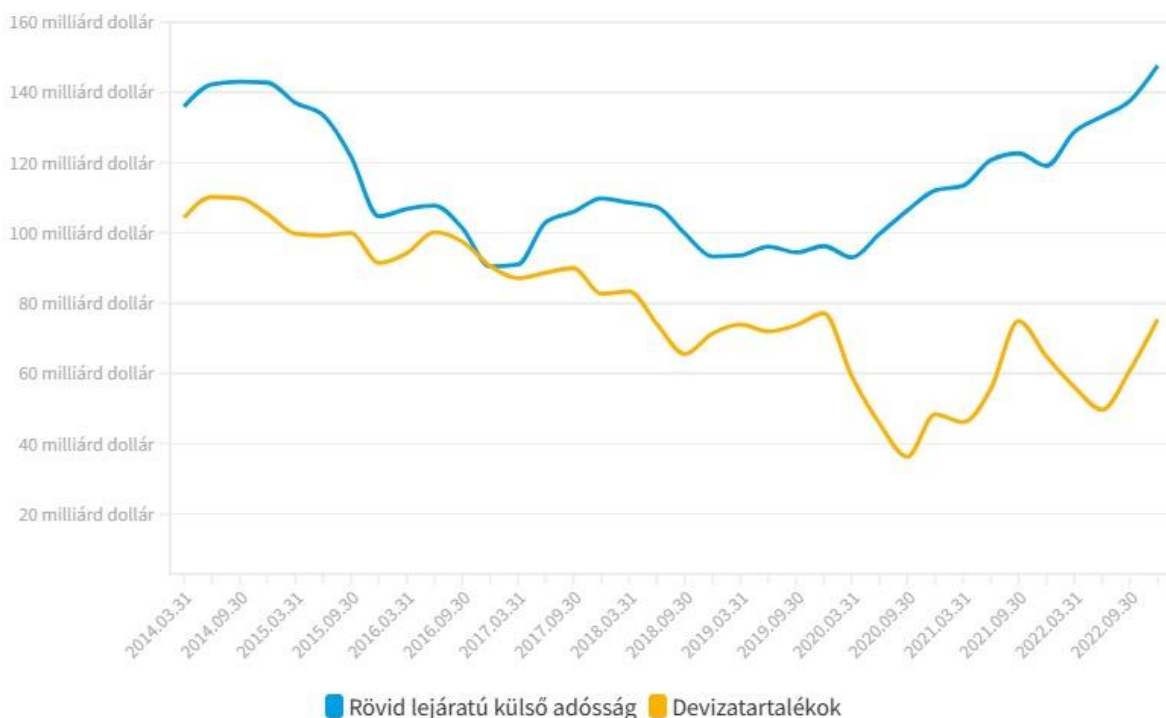
Rövid külső adósság és devizatartalékok

Egy nemzetközileg is kiemelten figyelt [mutató](#) (Guidotti-Greenspan) szerint az ország devizatartalékának fedezetet kell nyújtania az ország rövid lejáratú, éven belüli futamidejű külső adósságára.

A rövid lejáratú külső adósságállomány a török jegybanki [adatok](#) szerint 2020 eleje óta jelentősen emelkedik: 93 milliárd dollárról 152,8 milliárdra idén január végére. A január végi adósság 41%-a a kereskedelmi bankoknál állt fenn, 22%-a a jegybanknál, míg 37% egyéb szektoroknál (kereskedelmi hitelek, egyéb magánszektorbeli hitelek). A külső adósság jelentős része, közel 60%-a a magánszektornál állt fenn. A dollarizáció ebben az esetben is megmutatkozik, mivel a rövid lejáratú külső adósság legnagyobb arányban, 45%-ban dollárban állt fenn januárban, ezt követte az euró 26%-kal.

A rövid lejáratú külső adósság és a devizatartalékok szintjének alakulása Törökországban

Forrás: Török Nemzeti Bank • @Oeconomus. Szerző: Erdélyi Dóra

12. számú ábra: a devizatartalékok szintje nem érte el Törökországban a rövid lejáratú külső adósságok szintjét. Forrás: Török Nemzeti Bank.

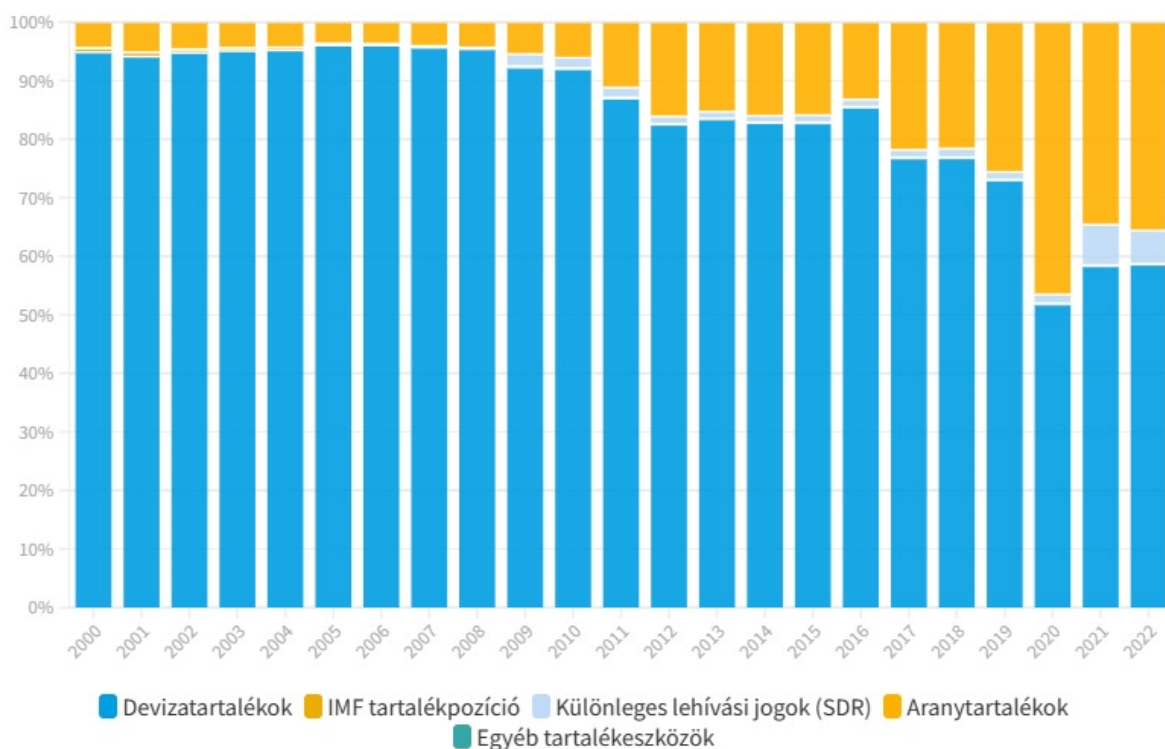
Ami a [devizatartalékokat](#) illeti, az elmúlt negyedévekben 40-80 milliárd dollár között mozgott, mely láthatóan nem érte el a rövid lejáratú külső adósságállomány szintjét. A líra árfolyamának védelme érdekében a jegybank [többször](#) is [beavatkozott](#) a devizapiacra, felhasználva devizatartalékait. A devizatartalékok alacsony szintje kockázati tényezőt jelent, és rontja az ország külső, nemzetközi megítélését.

Aranytartalékok

A török jegybank [adatai](#) szerint a hivatalos tartalékok közel 60%-át a devizatartalékok tették ki 2022-ben, míg az aranytartalék adta annak közel 40%-át. Az elmúlt évtizedben jelentősen emelkedett az ország aranytartaléka, mivel míg 2010-ben a tartalékok 6%-át tette ki (5,26 milliárd dollár érték), 2022-re 36%-ra (45,85 milliárd dollárra) emelkedett.

Törökország tartalékának szerkezeti alakulása

Forrás: Török Nemzeti Bank • @Oeconomus. Szerző: Erdélyi Dóra

13.számú ábra: Törökország tartalékain belül megnőtt a szerepe az aranyak az elmúlt években. Forrás: Török Nemzeti Bank.

Az Arany Világtanács [adatai](#) szerint Törökország 2022 negyedik negyedévében 541,8 tonna aranytartalékkal rendelkezett, mellyel a világon a 11. helyen állt. A török jegybank [célja](#), hogy a világ öt legnagyobb aranytartalékával bíró központi bankok közé kerüljön. A világon a legnagyobb aranytartalékkal az USA rendelkezett (8133,46 tonna), a második helyen Németország állt (3355,14 tonna), utána Olaszország (2451,84 tonna) és Franciaország (2436,75 tonna) következett. Magyarországnak az Arany Világtanács adatai szerint 2022 negyedik negyedévében 94,49 tonna aranytartaléka volt.

A török jegybank 2022-ben a [legjelentősebb](#) aranyfelvásárló volt a világon a központi bankok közül, 147,6 tonnával nőtt az aranytartaléka, öt Kína követte 62,2 tonna éves növekedéssel.

Az [arany](#) a török háztartások körében is népszerű, a geopolitikai bizonytalanságok, drasztikus infláció és a líra értékvesztése miatt közkedvelt befektetésnek számít. Továbbá az országban az arany ékszerek iránti kereslet is nőtt, és 2022 utolsó negyedévében 32%-kal ugrott meg az előző év azonos időszakához képest. A Bloomberg által összeállított adatok szerint az arany ára lírában számolva éves szinten 40%-kal emelkedett 2022-ben. Törökország nemesfém- és drágakőimportja 2022 decemberében csaknem 600%-kal nőtt az egy évvel korábbihoz képest ([Bloomberg adat](#)). Az energia és az arany a fő hajtóereje Törökország kereskedelmi deficitjének, amely ugyanebben az időszakban [42%-kal](#) nőtt.

Terítéken a monetáris politika hitelessége

A laza monetáris politika, vagyis az alacsony szinten tartott alapkamat (az alapkamat csökkentése) ugyan serkentheti a gazdasági növekedést, azonban egyben az inflációt is gyorsítja a közgazdasági logika alapján. Az infláció továbbra is kétszámjegyű Törökországban, mely - egyéb tényezők mellett - a kamatpolitika következménye is.

Az utóbbi években a magas infláció ellenére meglépett kamatcsökkentések, a politikai nyomásra bekövetkezett jegybankelnökváltások miatt **a török jegybank hitelessége a piaci szereplők megítélése alapján továbbra is kérdéses**. A monetáris politika hitelességének gyengülése az aranyimport megugrását is eredményezte pénzügyi turbulenciák mellett (pl. líra árfolyamának gyengülése), mely pedig növelte a folyó fizetési mérleg hiányát.

Törökország hitelminősítése

Törökország szuverén adóskockázati besorolása a befektetésre nem ajánlott, spekulatív kategóriában van, és 2016 óta folyamatosan esik a három legjelentősebb nemzetközi hitelminősítőnél. Az S&P-nél 2016 óta négy fokozattal minősítették le az országot, legutóbb 2022 [szeptemberében](#). A Moody's-nál ennél jóval nagyobb mértékben, hat fokozattal minősítették eddig le Törökországot, az utolsó leminősítésre tavaly [augusztusban](#) került sor. A Fitch is folyamatos besorolásvágást hajtott végre az utóbbi években a török adóskockázatot illetően, első leminősítésre 2017 januárjában került sor, míg a legutóbbi (2017 óta az ötödik) „vágásra” tavaly, 2022 [júliusában](#).

Törökország hitelminősítése

S&P	Moody's	Fitch
AAA	Aaa	AAA
AA+	Aa1	AA+
AA	Aa2	AA
AA-	Aa3	AA-
A+	A1	A+
A	A2	A
A-	A3	A-
BBB+	Baa1	BBB+
BBB	Baa2	BBB
BBB-	Baa3	BBB-
BB+	Ba1	BB+
BB	Ba2	BB
BB-	Ba3	BB-
B+	B1	B+
B	B2	B
B-	B3	B-
CCC+	Caa1	CCC
CCC	Caa2	CC
CCC-	Caa3	C
R	Ca	DDD
SD	C	DD
D	D	

Sárga jelölés: befektetésre ajánlott szint

Kék jelölés: befektetésre nem ajánlott szint

Forrás: S&P, Moody's, Fitch

14. számú ábra: Törökország adóbsbesorolása befektetésre nem ajánlott kategóriában van mindhárom nagy nemzetközi hitelminősítőnél. Forrás: S&P, Fitch, Moody's.

[Legutolsó elemzéseikben mindhárom](#) hitelminősítő megemlítette az országkockázatok között a **magas inflációt**, az **alacsony alapkamatot** (és a jegybankra nehezedő politikai nyomást), a **fizetési mérleg** és az **árfolyam sebezhetőségét**, az **alacsony devizatartalékokat**, továbbá az S&P kiemelte ezeken felül kockázatként az irányított hitelezést, ill. az S&P és a Fitch egyaránt hangsúlyozta kockázatként a betétesek kártalanítására irányuló kormányzati programot az árfolyamveszteségek után (államháztartási kockázat, a GDP 0,5-0,6%-át tehetette ki 2022-ben). Továbbá a geopolitikai kockázatok mellett (ukrajnai háború közelsége, gabonafolyosó kilátásai, erősödő bilaterális gazdasági kapcsolatok Oroszországgal) kiemelik elemzésükben a közelgő választások okozta bizonytalanságot is az elemzőházak.

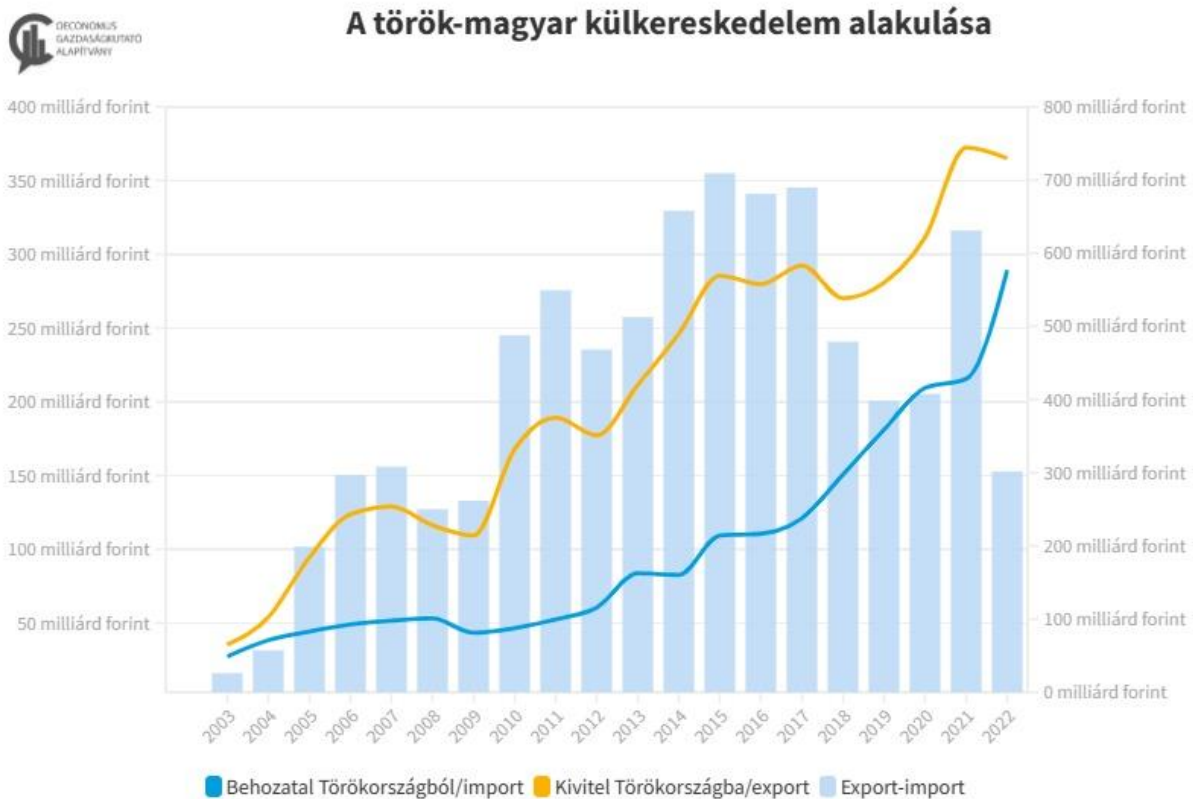
Török-magyar gazdasági kapcsolatok

A [trianoni](#) békediktátum okozta nemzetközi elszigeteltség után Törökország az elsők között kötött Magyarországgal barátsági és együttműködési szerződést 1923-ban, vagyis száz évre tekintenek vissza a diplomáciai kapcsolatok a modern kori Törökország és Magyarország között.

Magyarország [lehetőségeihez](#) mérten támogatja Törökország csatlakozását az Európai Unióhoz. [Törökország](#) az Európai Tanács 1999. decemberi helsinki ülését követően kapta meg a tagjelölti státuszt, de több évnek kellett eltelnie, hogy a csatlakozási tárgyalások megkezdődjenek (2005. október 3.).

A török-magyar gazdasági kapcsolatokat több szempont mellett lehet értékelni. Az egyik a külkereskedelmi termékforgalom, vagyis az export és import alakulása a két ország között. **2022-ben a KSH [adatai](#) szerint Törökország hazánk 19. legfontosabb export-célországa volt, közel 730 milliárd forint értékű export áramlott Magyarországról Törökországba** (teljes magyar kivitel 1,3%-a). Hasonlóan a behozatal tekintetében, Törökország a 20. legfontosabb importpartnere volt Magyarországnak. 2022-ben 577 milliárd forint értékű termék áramlott hazánkba Törökországból (teljes magyar behozatal 1%-a).

Az elmúlt években, de különösen 2018-tól jelentősen megnőtt a Törökországba irányuló magyar export értéke, miközben a hazánkba érkező import is jelentősen gyarapodott. **Külkereskedelmi mérlegünk pozitív Törökországgal szemben, mivel 2003 óta folyamatosan többet exportálunk az országba, mint amennyi terméket importálunk onnan.**

15.számú ábra: Magyarország többet exportál Törökországba, mint az onnan érkező import. Forrás: KSH.

Törökország viszonylatában, **Magyarország a 39. legfontosabb exportcélországa a török termékeknek**, 2022-ben 1,6 milliárd dollár értékű volt a Magyarországra irányuló török termékkivitel (a teljes török export 0,6%-a). Továbbá a török import 0,5%-a érkezett hazánkból, 1,8 milliárd dollár értékben 2022-ben. Ezzel a 37. legfontosabb importpartnere volt Magyarország Törökországnak tavaly.

A török cégek magyarországi jelenlétét vizsgálva, Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter év eleji [nyilatkozata](#) szerint **csaknem száz török vállalat közel 2200 embert foglalkoztat hazánkban**. Köztük van például a [Sisecam](#) török nagyvállalat,

amely nemrég hajtott végre egy 85 milliárd forintos beruházást Kaposváron (üvegcsomagolóanyag-üzem). Magyar cégek is beléptek a török piacra, köztük az orvosi berendezéseket gyártó Medisor. Továbbá a magyar kormány [segíti](#) a magyar vállalatok török piacra lépését az erőművek építése, a vízgazdálkodás és a nyomdaipar terén is.

Az MNB adatai alapján 2020-ban 106,1 millió euró közvetlentőke-befektetés érkezett Törökországból Magyarországra, mely 2019-hez képest 64%-os növekedést jelentett. Ezzel a 34. legnagyobb tőkebefektető volt Törökország hazánkban 2020-ban. Fordított viszonylatban, a magyarországi külföldre irányuló közvetlentőke-befektetések rangsorában Törökország a 26. helyet foglalta el mint célország 2021-ben, 5,4 millió euró összegű tőkebefektetés irányult oda hazánkból.

Összefoglalás

Május 14-én tartják Törökországban az elnöki és a parlamenti választást. Recep Tayyip Erdoğan török elnök már 20 éve áll az ország élén, pártjával, az Igazság és Fejlődés Pártjával (törökül Adalet ve Kalkınma Partisi, AKP) szemben hat ellenzéki párt fogott össze az idej választásokra, elnöki jelöltjük Kemal Kılıçdaroğlu lesz a jelenlegi vezető ellen.

A februári földrengések súlyos károkat okoztak egyéni, társadalmi és gazdasági szinten egyaránt. Az ENSZ Fejlesztési Programjának (UNDP) törökországi irodavezetőjének március eleji bejelentése szerint a százmilliárd dollárt (35,45 ezer milliárd forint) is meghaladják a törökországi földrengéskárok.

Több gazdasági válságon ment át Törökország az elmúlt bő 20 évben (2001, 2008-2009, 2018, 2020), de jelentős gazdasági fellendülési időszakokat is maga mögött tudhat, egyes esetekben a válságéve(ke)t követő gyors és erős gazdasági felpattanással.

2018 óta – kilengések mellett – jelentősen gyengült a török líra dollárral szembeni árfolyama külső és belső tényezők hatására, mely tovább gyűrűzött a gazdaság egyes szegmenseibe, nehézségeket okozva a vállalati, lakossági és állami szektornak egyaránt. Míg 2018 elején 4 líra körül járt az árfolyam, jelenleg közelíti a 19 lírát. A líra jelentős gyengülése (értékvesztése) miatt ún. dollarizáció

is elindult az országban, mely azt jelenti, hogy egyre inkább a dollárt használják az országban a líra helyett.

Egészen 2018 elejéig 10% alatt mozgott a török infláció. 2018-ban a líra jelentősebb gyengülése kilengette az inflációt is, 25%-ig gyorsult az áremelkedés üteme, majd jegybanki beavatkozásra korrigált az infláció 10%-hoz. Azonban 2020 végétől először kisebb ütemben, majd 2021 végétől dinamikusabban lóttak ki a fogyasztói árak. Egyéb külső tényezők mellett jelentősen hozzájárult az infláció gyorsulásához a jegybanki kamatcsökkentés nyomán kialakult árfolyamgyengülés. 2022 októberében érhetett csúcsára a török infláció 85,5%-on.

Törökország jelentősen kitett a külső sokkoknak, a magas külső finanszírozási szükséglet továbbra is nagyfokú sebezhetőséget jelent az ország számára. A globális befektetői hangulat és pénzügyi feltételek alakulása mind hatást gyakorolhat az ország gazdaságára, külső és belső egyensúlyi helyzetére, elsősorban a líra dollárral szembeni árfolyamának változásán keresztül. Törökország külkereskedelmi mérlege az elmúlt években folyamatosan deficitet mutatott, 2022-ben 109,5 milliárd dollárra nőtt, mely mögött egyebek mellett a török gazdaság jelentős importfüggősége, a török líra árfolyamának gyengülése, ill. az energiaimport költségeinek drasztikus emelkedése húzódik meg. Továbbá az ország devizatartalékai az utóbbi években nem érték el a rövid lejáratú külső adósságállomány szintjét, mely szintén kockázati tényező.

A török-magyar gazdasági kapcsolatokat tekintve, Törökország hazánk 19. legfontosabb export-célországa volt, közel 730 milliárd forint értékű export áramlott Magyarországról Törökországba. Külkereskedelmi mérlegünk pozitív Törökországgal szemben, mivel 2003 óta folyamatosan többet exportálunk az országba, mint amennyi terméket importálunk onnan. Továbbá kormányzati elmondás alapján csaknem száz török vállalat közel 2200 embert foglalkoztat hazánkban. Mindezekon felül 2020-ban 106,1 millió euró közvetlentőkebefektetés érkezett Törökországból Magyarországra, mely 2019-hez képest 64%-os növekedést jelentett.

Felhasznált források

- AKMAN, Beril: Big Rate Cut Is Next in Turkey's Sights After Quake: Day Guide. In: Bloomberg, 2023.02.22., <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-02-22/large-rate-cut-to-top-off-turkish-quake-response-decision-guide>
- AKMAN, Beril: Turkish Inflation Falls to Slowest in a Year But Risks Build. In: Bloomberg, 2023.03.03., <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-03-03/turkish-inflation-slows-more-than-forecast-as-quakes-raise-risks>
- ALIRIZA, Bulent – YEKELER, Zeynep: The Turkish Economic Slowdown in 2018. In: CSIS, 2019.03.20., <https://www.csis.org/analysis/turkish-economic-slowdown-2018>
- BAĞIR, Yusuf Kenan – KÜÇÜKBAYRAK, Müşerref – TORUN, Huzeyfe: Declining Labor Market Informality in Turkey: Unregistered Employment and Wage Underreporting - Working Paper No: 21/19. In: Török Nemzeti Bank, 2021. augusztus, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/bf515d8a-9f11-49c7-abb0-bba5d3e5b6d7/wp2119.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPAC E-bf515d8a-9f11-49c7-abb0-bba5d3e5b6d7-nlaKR2H>
- BIA News Desk: Turkey is becoming a country of minimum wage earners. In: bianet.org., 2021.12.02., <https://m.bianet.org/english/labor/254230-turkey-is-becoming-a-country-of-minimum-wage-earners>
- CSÁVÁS, Csaba – CSOM-BÍRÓ, Gabriella: Optimális tartalékmutatók – A rövid külső adósság szabály népszerűsége töretlen. In: MNB, 2016.11.03., <https://www.mnb.hu/letoltes/csavas-csaba-csom-biro-gabriella-optimalis-tartalekmutatok-a-rovid-kulso-adossag.pdf>
- DEVRANOGLU, Nevzat – KUCUKGOCMEN, Ali: Turkey's economy grew 5.6% in 2022, pace to slow after earthquakes. In: Reuters, 2023.02.28., <https://www.reuters.com/markets/turkeys-economy-grew-56-2022-pace-slow-after-earthquakes-2023-02-28/>
- DEVRANOGLU, Nevzat: Turkish central bank takes another step to boost lira deposits. In: Reuters, 2022.10.18.,

<https://www.reuters.com/business/finance/turkish-cenbank-revises-securities-maintenance-ratio-5-2022-10-18/>

- EGERESI, Zoltán: Törökország afrikai nyitása. In: KKI-elemzések, KE-2022/3. http://real.mtak.hu/137844/1/KE_2022_03_TR_Torokorszag_afrikai_nyitasa_Egeresi_0208.pdf
- ERDUMAN, Yasemin – EREN, Okan – GÜL, Selçuk: The Evolution of Import Content of Production and Exports in Turkey: 2002-2017. Working Paper No: 19/09. In: Török Nemzeti Bank, 2019. május, https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/8d9dc78a-e602-4d7d-9f56-bab3c861eb24/wp1909.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID%20=ROOTWORKS_PACE-8d9dc78a-e602-4d7d-9f56-bab3c861eb24-mFZ.7VE
- EUR-LEX: Vámunió az EU és Törökország között. In: eur-lex.europa.eu, 2017.01.30., <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/eu-customs-union-with-turkey.html>
- EURONEWS: A török parlament tovább emeli Erdogant. In: Euronews, 2017.01.16., https://hu.euronews.com/2017/01/16/a-torok-parlament-tovabb-emeli-erdogant?utm_campaign=Echobox&utm_medium=Social&utm_source=Facebook#link_time=1484550407
- EURÓPAI Tanács: Ismertető az Oroszországgal szembeni uniós szankciókról. In: consilium.europa.eu, 2023.04.14., <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/#sanctions>
- EURÓPAI Tanács: Törökország. In: consilium.europa.eu, 2023.01.23., <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/enlargement/turkey/>
- EUROPEAN Commission: EU-Türkiye Customs Union. In: trade.ec.europa.eu, letöltve: 2023.04.19., <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-turkiye-customs-union>
- GÁSPÁR, Gergő: Kövér László: Magyarország támogatja Törökország EU-s csatlakozását. In: Index, 2022.09.28.,

<https://index.hu/kulfold/2022/09/28/targyalas-torokorszag-magyarorszag-nemzetkozi-kapcsolatok-haboru-europai-unio/>

- IFKOVICS, Ádám: Miért gyengül ennyire a líra? In: Holdblog, 2021.11.24., <https://hold.hu/holdblog/miert-gyengul-ennyire-a-lira/>
- INDEX: Török devizaválság. In: Index, 2019.03.30., https://index.hu/aktak/torok_devizavalsag_torokorszag_lira_zuhanas_erdogan_usa_szankcio_deviza_adossag_vedovam/
- INTERNATIONAL Monetary Fund: A rocky recovery, April 2023 World Economic Outlook. In: IMF, 2023.04.11., <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/04/11/world-economic-outlook-april-2023>
- INTERNATIONAL Monetary Fund: Turkey: 2021 Article IV Consultation-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Turkey. In: IMF, 2021.06.11., <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2021/06/11/Turkey-2021-Article-IV-Consultation-Press-Release-Staff-Report-and-Statement-by-the-50205>
- KANDEMIR, Asli: Turkey's Central Bank Warns Lenders Against Higher Deposit Rates. In: Bloomberg, 2022.10.31., <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-10-31/turkey-s-central-bank-warns-lenders-against-higher-deposit-rates>
- KAPOSVARMOST.HU: 330 új munkahelyet teremt a Sisecam üvegyár Kaposváron – videó. In: kaposvarmost.hu., 2022.03.17., <https://kaposvarmost.hu/videok/kaposvar-most/2022/03/17/sisecam-alapko-2022-video.html>
- KARAKAYA, Kerim – AKMAN, Beril: Gold as Inflationary Hedge Makes Turkey World's Biggest Buyer. In: Bloomberg, 2023.01.31., <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-01-31/gold-as-inflationary-hedge-makes-turkey-world-s-biggest-buyer>
- KEREKES, Miklós: Elárulta a sztárközgazdász, hogy kerülheti el Magyarország a törökhöz hasonló gazdasági összeomlást. In: Portfolio, 2022.11.25.,

<https://www.portfolio.hu/global/20221125/elarulta-a-sztarkozgazdasz-hogy-kerulheti-el-magyarorszag-a-torokhoz-hasonlo-gazdasagi-osszeomlast-581390>

- KOC, Cagan – ERSOY, Ercan: How Turkey Created a Debt Crisis. In: Bloomberg, 2018.12.09., <https://www.bloomberg.com/news/features/2018-12-09/how-turkey-created-a-debt-crisis>
- KORMANY.HU: A magyar-török együttműködés nagy segítség a nehézségek leküzdésében. In: kormány.hu., 2023.01.16., <https://kormany.hu/hirek/a-magyar-torok-egyuttmukodes-nagy-segitseg-a-nehezsegek-lekuzdeseben>
- KORMANY.HU: Megalakult a magyar-török gazdasági és kereskedelmi bizottság. In: kormány.hu, 2022.04.19., <https://kormany.hu/hirek/megalakult-a-magyar-torok-gazdasagi-es-kereskedelmi-bizottsag>
- KULI, Orsolya: Már több mint 40 ezer halálos áldozata van a török–szír földrengéseknek. In: Index, 2023.02.14., <https://index.hu/kulfold/2023/02/14/torokorszag-foldrenges-aldozatok-sziria-recep-tayyip-erdogan/>
- LIDDELL, Lindsey et al.: Turkiye Bank Deposit Shifts Ease Some Risks, But Could Reverse. In: Fitch Ratings, 2022.12.14., <https://www.fitchratings.com/research/banks/turkiye-bank-deposit-shifts-ease-some-risks-but-could-reverse-14-12-2022>
- LOCKTON Global Compliance: Turkey eliminates retirement age requirement. In: LOCKTON GLOBAL COMPLIANCE News, 2023.01.18., <https://globalnews.lockton.com/turkey-eliminates-retirement-age-requirement/>
- MAGYAR Hírlap: Az EU és Törökország migrációs nyilatkozatának négyéves mérlege. In: Magyar Hírlap, 2020.08.12., <https://www.magyarhirlap.hu/kulfold/20200812-az-eu-es-torokorszag-migracios-nyilatkozatanak-negyeves-merlege>
- MAGYAR Nemzet: Százéves évfordulóját ünnepeljük a magyar–török kapcsolatoknak. In: Magyar Nemzet, 2023.01.07., <https://magyarnemzet.hu/kulfold/2023/01/szazeves-evfordulojat-unnepeljuk-a-magyar-torok-kapcsolatoknak>

- MAGYARI, Péter: Ihol jönnek a törökök. In: Index, 2008.02.13., <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/04/11/world-economic-outlook-april-2023>
- MANDINER: Egyre több külföldi országban működnek az orosz bankkártyák. In: Mandiner, 2022.08.01., https://makronom.mandiner.hu/cikk/20220801_bankkartya_mir_makronom_orosz_mastercard_visa
- MOODY'S: Moody's downgrades Turkiye's ratings to B3, changes outlook to stable. In: Moody's, 2022.08.12., https://www.moodys.com/research/Moodys-downgrades-Turkiyes-Rating-Action--PR_468377
- MORALES, Erich Arispe – GAMBLE, Paul – McCORMACK, James: Fitch Downgrades Turkiye to 'B', Outlook Negative. In: Fitch Ratings, 2022.07.08., <https://www.fitchratings.com/research/sovereigns/fitch-downgrades-turkiye-to-b-outlook-negative-08-07-2022>
- MORALES, Erich Arispe – GAMBLE, Paul – WINSLOW, Douglas: Fitch Affirms Turkiye at 'B'; Outlook Negative. In: Fitch Ratings, 2023.03.17., <https://www.fitchratings.com/research/sovereigns/fitch-affirms-turkiye-at-b-outlook-negative-17-03-2023>
- MTI: Az összellenzéki török szövetség megválasztotta Erdogan kihívóját. In: Magyar Nemzet, 2023.03.07., <https://magyarnemzet.hu/kulfold/2023/03/az-osszellenzeki-torok-szovetseg-megvalasztotta-erdogan-kihivojat>
- MTI: Kitűzték a török választások időpontját. In: Portfolio, 2023.03.10., <https://www.portfolio.hu/global/20230310/kituztek-a-torok-valasztasok-idopontjat-602130>
- MTI: Közölt az ENSZ, mekkora károkat okoztak a törökországi földrengések. In: Portfolio, 2023.03.07., <https://www.portfolio.hu/global/20230307/kozolt-az-ensz-mekkora-karokat-okoztak-a-torokorszagi-foldrengesek-601358>
- MTI: Tovább kutatnak túlélők után a török–szír földrengés térségében. In: Világgazdaság, 2023.02.09., <https://www.vg.hu/kozelet/2023/02/tovabb-kutatnak-tulelok-utan-a-torok-szir-foldrenges-tersegeben>

- NAGY, Áron: Az elmúlt húsz év legszorosabb választására készül Törökország – INTERJÚ. In: Magyar Hírlap, 2023.03.16., <https://www.magyarhirlap.hu/kulfold/20230314-az-elmult-husz-ev-legszorosabb-valasztasara-keszul-torokorszag-interju>
- OECD: Türkiye Economic Snapshot – Executive Summary. In: OECD, 2023.02.24., <https://www.oecd.org/economy/turkiye-economic-snapshot/>
- PETŐ, Sándor: Az orosz Mir csápjai benövik a fél világot, a törökök után Indiát is befönték. In: Világgazdaság, 2022.08.22., <https://www.vg.hu/nemzetkozi-gazdasag/2022/08/az-orosz-mir-csapjai-benovik-a-fel-vilagot-a-torokok-utan-indiat-is-bekebeleztek>
- POH, Jacqueline – KOC, Cagan: Turkish Banks Dedicate Foreign Borrowings to Earthquake Cause. In: Bloomberg, 2023.03.31., <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-03-31/turkish-banks-dedicate-foreign-borrowings-to-earthquake-cause?srnd=premium-europe>
- PORTFOLIO: Az elemzők szerint a valóság megöli Erdogan álmait akkor is, ha ő marad az elnök. In: Portfolio, 2023.04.14., <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20230414/az-elemzok-szerint-a-valosag-megoli-erdogan-almait-akkor-is-ha-o-marad-az-elnok-609084>
- PORTFOLIO: Megszavazták a török államfő teljhatalmát. In: Portfolio, 2017.04.16., <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20170416/megszavaztak-a-torok-allamfo-teljhatalmat-247835>
- PORTFOLIO: Nagy a pörgés a török bankoknál. In: Portfolio, 2023.03.31., <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20230331/nagy-a-porges-a-torok-bankoknal-606380>
- PRIVÁTBANKÁR: Az aranyrudak fektetik két vállra Törökországot? In: Privátbankár.hu, 2023.03.12., <https://privatbankar.hu/cikkek/reszveny/az-aranyrudak-fektetik-ket-vallra-torokorszagot.html>
- REUTERS: Turkey raises monthly minimum wage by 55% for 2023. In: Reuters, 2022.12.22., <https://www.reuters.com/markets/turkey-raises-monthly-minimum-wage-by-50-2023-2022-12-22/>

- REUTERS: Turkey's Erdogan drops retirement age requirement for millions. In: Reuters, 2022.12.29., <https://www.reuters.com/world/middle-east/turkey-eliminates-age-requirement-retirement-2022-12-28/>
- REUTERS: Turkish property firms to slash prices in one-month drive to revive market. In: Reuters, 2018.05.15., <https://www.reuters.com/article/turkey-economy-realestate/turkish-property-firms-to-slash-prices-in-one-month-drive-to-revive-market-idUSL5N1SM2LT>
- S&P Global Ratings: Turkiye Outlook Revised To Negative From Stable; 'B' Ratings Affirmed. In: S&P Global, 2023.03.31., <https://disclosure.spglobal.com/ratings/en/regulatory/article/-/view/type/HTML/id/2967677>
- S&P Global Ratings: Turkiye Ratings Lowered To 'B' From 'B+'; Outlook Stable. In: S&P Global, 2022.09.30., <https://disclosure.spglobal.com/ratings/en/regulatory/article/-/view/type/HTML/id/2899067>
- SEVGILI, Canan – SEZER, Can: Turkey's tourism gains in war-hit 2022 but trade deficit widens. In: Reuters, 2023.01.31., <https://www.reuters.com/markets/turkeys-tourism-gains-war-hit-2022-trade-deficit-widens-2023-01-31/>
- SHAN, Lee Ying: Turkey slashes policy rate by 50 basis points as country continues to reel from earthquake. In: CNBC, 2023.02.23., <https://www.cnbc.com/2023/02/23/turkey-slashes-policy-rate-by-50-basis-points.html>
- SPICER, Jonathan – TOKSABAY, Ece: Polls show Erdogan lags opposition by more than 10 points ahead of May vote. In: Reuters, 2023.03.13., <https://www.reuters.com/world/middle-east/polls-show-erdogan-lags-opposition-by-more-than-10-points-ahead-may-vote-2023-03-13/>
- SZÁSZ, Péter: Beavatkozott a török jegybank a líra védelmében. In: Napi.hu, 2021.12.13., <https://www.napi.hu/nemzetkozi-gazdasag/beavatkozott-a-torok-jegybank-a-lira-vedelmeben.742105.html>
- SZIGETHY-AMBRUS, Nikoletta: Helyzetkép a keleti nyitás stratégia megvalósításáról: diverzifikáció a tőkebefektetésekben (II. rész). In:

Oeconomus Gazdaságkutató Alapítvány, 2023.01.06.,

<https://www.oeconomus.hu/irasok/helyzetkep-a-keleti-nyitas-strategia-megvalositasarol-diverzifikacio-a-tokebefekteteseekben-ii-resz/>

- TISZÓCZI, Roland: Történelmi mélypontra zuhant a török líra. In: Világgazdaság, 2021.06.02., <https://www.vg.hu/vilaggazdasag-magyar-gazdasag/2021/06/tortenelmi-melypontra-zuhant-a-torok-lira>
- VARGA, Csenge: Házak százezrei semmisültek meg a törökországi földrengésekben. In: Napi.hu, 2023.03.08., <https://www.napi.hu/kulfold/torokorszag-foldrenges-katasztrofa-kar-helyreallitas.768384.html>